POUTNÍK

ZPRAVODAJ KLUBU JULESE VERNEA · PRAHA

P O U T N Í K

ZPRAVODAJ KLUBU JULESE VERNEA PRAHA

Č. 9

O B S A H

Neznámé knihy české science-fiction – A. E. Šťastný: Tajemný mrak zkázy	str.	2
Celostátní soutěž o nejlepší fantasy	str.	7
Sci-fi nebo fantasy?	str.	8
Co je to fantasy (quasi-esej)	str.	14
Host – Science fantasy!	str.	19
Termín fantasy v češtině	str.	22
Redakce čtenářům!	str.	32
Václav Vlk: Jistě, pane docente ...	str.	32
Václav Vlk: Irenka aneb pro začátek pár kopanců a facek	str.	37

Zpravodaj Poutník vydává Klub Julese Vernea ve spolupráci se sfk Time Machine při KK ČSV SSM VŠCHT Praha.
Vychází jako neperiodický účelový informační materiál.
Příspěvky nečlenů KJV jsou uváděny titulkem Host.
Adresa klubu: Miroslav Martan, Počátecká 12, 140 00 Praha 4.
Uzávěrka: 1.12.1986
Neprodejné. Určeno pro vnitřní potřebu.

Neznámé knihy české science-fiction

A. B. Šťastný: TAJEMNÝ MRAK ZKÁZY

Fantastická povídka budoucnosti
Ilustroval Karel Vítek
Vydal Nebeský a Beznoska, 1922, Praha (146 stran)

První severoamerická vzduchoplavební společnost, vedená bratrem amerického presidenta Jamesem H. Morganem, organizuje vzdušné cesty z Ameriky do Evropy. Vzducholodě společnosti, jež vynalezl ing. B. Spencer, jsou rychlé a spolehlivé. Vzduchoplavba byla dlouho bezpečná, až se najednou ztratily vzducholodě Washington a Lincoln. Svědkové zkázy Lincolna viděli, že byl zničen bleskem. Nebyl to pouhý klikatý pruh, nýbrž celé ohnivé, široké pásmo, svítící ostře zeleně. Tajemník společnosti Jack Gordon má podezření, že i první vzducholoď byla zničena bleskem šlehajícím z temného mraku. Po zkáze další vzducholodi New York přikročil Spencer ke konstrukci zvláštní sítě na ochranu vzducholodí před blesky. Zároveň se však objevují nepodepsané depeše v tajném kódu společnosti, který by nikdo nezasvěcený neměl znát, varující před dalšími lety.

Souvislý děj je pak přerušen setkáním Jacka Gordona s kamarádem Richardem Austinem. Dovídáme se o tajemství Edwarda Gordona, Jackova bratra, který mu odkázal vilu plnou záhadných vynálezů. Na rozdíl od podobných fantastických románů vykonává obligátní prohlídku ne sám vynálezce, ale jeho bratr, a tak je autor ušetřen nutnosti podrobně rozepisovat o podstatě předváděných vynálezů. Byly to například "psací stroj samočinný" (diktafon s tiskárničkou), modrá koule, jež sama zahřívala vodu, přístroj, který měnil popel z uhlí znovu v uhlí, přístroj spojující dva kusy bez sváření a nýtování. Všechny tyto stroje a řada dalších zařízení byly řízeny z centrálního velikého kovového bubnu, z něhož vedly dráty do celé vily. Jack sám nevěděl, k čemu to slouží. Všechny vynálezy byly navíc zabezpečeny před zneužitím vlastním autodestrukčním zařízením. U d-

mu byla zahrada uzavřená ocelovými vraty se složitým zámkem. V ní byla skleněná koule průzračná jako křišťál, která byla zdrojem věčného žáru, jenž podle Edwarda neměl nikdy vyhasnout. Teplo vyzařovalo a působilo do značné vzdálenosti. Výše teploty se regulovala sama; když se ochladilo, koule vydávala víc tepla, kdežto v teplých dnech se teplota sama snižovala. V zahradě proto bylo plno tropických rostlin po celý rok i bez ochranné střechy. Uprostřed zahrady bylo pak zvláštní zařízení s řadou zrcadlových trojúhelníků, jejichž význam Jack také neznal.

Jack vylíčil Austinovi, jeho bratr Edward se zúčastnil soutěže vzducholodní společnosti o nejlepší vzducholoď, ale prohrál v závodě se vzducholodí B. Spencera. Potom však sám sestrojil mnohem lepší vzducholoď, za bouře odletěl na moře a už se nevrátil.

Pak Austin vypravoval Jackovi své příhody. Jako kuchař se zúčastnil zeměpisné výpravy jistého anglického barona do Afriky. Výprava se snažila proniknout do obrovského neznámého bažinatého pralesa. V něm se dalo chodit jen po vzájemně spojených větvích stromů, jež rostly z hlubokého močálu. Členy výpravy však přepadly masožravé rostliny a doslova je vysály. Austin byl jen náhodou ušetřen a zachráněn trpasličími černochy. Žili na jediném ostrůvku v bažinách a před masožravými rostlinami se chránili zvlášť zapáchající tekutinou. Na ostrůvku byl Austin napaden černochem normálního vzrůstu, který byl jejich náčelníkem. Austin ho v sebeobraně zastřelil a byl přinucen nastoupit na jeho místo. Obyvatelé ostrova se živili plody rostlin, jejichž šťáva zaháněla žízeň (jinou tekutinu neměli), hady a žábami. Austin tam také objevil diamanty a udělal si jich zásobu. Austinovi se na ostrově nelíbilo, jednotvárný jídelníček mu nechutnal, a tak se několikrát pokusil o útěk. Ale byl vždy dobře střežen, neboť trpaslíci si ho vážili jako božstva. Až po několika letech letěla nad ostrovem vzducholoď a vzala ho na palubu. Když se letci dozvěděli, že na ostrůvku jsou diamanty, chtěli se vrátit do jeho "říše", ale ztroskotali ještě mimo území bažin. Jediný Austin se zachránil a pak se snadno jako milionář vrátil do New Yorku.

Román pokračuje líčením události, kdy po další varovné depeši, že bude zničena vzducholoď Veliký president, společnost najala nejlepšího detektiva USA Daniela Maxwella, aby odhalil pachatele. Ve-

liký president je pak skutečně zničen tajemným zeleným bleskem. Potom následovala zkáza německé i francouzské vzducholodě. Vzduchoplavba ustala.

Společnost se však nevzdala a nová vzducholoď Spencer s B. Spencerem na palubě výtečně zdolala všechny bouře, chráněná zvláštní sítí. Jack Gordon byl poražen elektrickým kočárem a leží v nemocnici. Austin se mu staral o vilu a zjistil, že je tam záhadná telegrafní stanice, jež pravděpodobně vysílá všechno, o čem se ve vile mluví. Při pokusu proniknout do Gordonovy zahrady zahyne elektrickým proudem první Spencerův inženýr Elkins i podplacený Gordonův sluha Donald. Spencer se pokoušel dostat do zahrady ze vzduchu, avšak ta je chráněna elektrickým polem.

Na jedné cestě vzducholodí, jíž se účastní i Spencer, je mezi cestujícími záhadný A. W. Clark. Nad oceánem je loď zahalena tajemným černým mrakem a Spencer zmizí. Clark je podezírán, ale nic se mu nedokáže. Maxwell pak sleduje Clarka až do Gordonovy zahrady, kde je těžce raněn elektrickým proudem, zatímco Clark zmizí.

Senzaci vzbudila zpráva, že v Kanadě vypadlo z černého mraku lidské tělo. Ačkoliv se po dopadu roztříštilo, zjistilo se, že jde o obra dvakrát většího než je člověk. To dá podnět k řadě dohadů, včetně domněnek o invazi z Marsu. Lidé se začnou znovu vyhýbat vzducholodím společnosti, protože se domnívají, že je ničí vzdušné plavidlo obrů, chráněné černým mrakem. Proto jsou vzducholodě vybaveny přístrojem, který vznikl "důmyslným spojením paprsků elektřiny a radia". Jde o nesmírně silný reflektor, který může prozářit i nejčernější mrak. Dále jsou vybaveny nejnovějším "Harrisonovým elektrickým rychlopalným, dalekonosným kulometem, jenž byl skutečně nejhroznější zbraní, jakou kdy člověk vymyslil. Z ohledů humánních nepřijala vláda zatím vynález Harrisonův pro příští války". Ale paprsky nepronikly do mraku a kulomet střílející "vlastně malá torpeda" se ukázal jako neúčinný, a tak několik dalších vzducholodí bylo zničeno.

Zatím prožíval Gordon, který usnul ve své vile, živý sen. Zdálo se mu, že je na obrovské vzducholodi řízené obry, která klesá mezi ledovce. Na lodi byl také Clark, který ho pak provázel po kotlině obklíčené ledovci, v níž rostly husté lesy a tryskaly proudy modrého světla, jež oteplovalo ovzduší. Bylo zde i městečko, kde byd-

leli obři, kteří vyráběli nástroje ze stříbrolesklé hmoty, která se váhou vyrovnala platině a tvrdostí předčila ocel. Žila tam také podivná zvířata, od mamutů až po gigantické ještěry z druhohor. Obři vykovali pro Gordona ze svého kovu plochý kotouč, který si vzal s sebou. V kotlině žili také normální lidé, o nichž mu Clark řekl, že to jsou jeho spolupracovníci, protože pro jiné je kotlina nedostupná. Může sem létat jenom jeho vzducholoď Mstitel, která je "imunizována" proti účinkům modrého světla. On a jeho druzi zasvětili život pomstě celému světu, ale nevysvětlil proč. Ukázal mu také uvězněného Spencera, jehož unesla Clarkova vzducholoď. Když se Gordon ve své vile probudil, jen podle kotouče v kapse usoudil, že vlastně nešlo o sen.

Zanedlouho dostane prostřednictvím přístroje, který zabezpečoval odposlech všeho, co se dělo ve vile, zprávu, že moře zaplavilo kotlinu, uhasilo modré světlo a jen několik lidí se zachránilo na palubě Mstitele. Tato vzducholoď se objeví nad New Yorkem a Jack na její palubě poznává také svého bratra Edwarda, který se s ním loučí. V závěru románu je Mstitel zničen v boji s vládními vzducholoděmi.

Adolf Bohumil Šťastný (1866-1922) byl podle Neffovy studie Něco je jinak "někdejší učitel, od roku 1906 pouze literát". Neff Šťastného nemá rád a odsuzuje ho právem i neprávem. Po zásluze mu vytýká, že vyráběl plagiáty románů J. Vernea, že byl otcem Leona Cliftona a co hlavně, že psal literaturu "kazící vkus i cit dětský". V uvedené studii uvádí Neff Šťastného román Tajemný mrak zkázy pouze v rejstříku. V následující studii Tři eseje o české sci-fi této knize již věnoval celou jednu větu: "Je pozoruhodná nikoli pouhou neinformovaností, ale naprostou lhostejností autora k základním směrům vývoje letectví, stačilo mu zřejmě, co si přečetl ve Verneově knížce Robur dobyvatel, a to byly informace v roce 1922 přece jen poněkud zastaralé." Tolik O. Neff.

K tomu chci jen dodat, že se tady spíš mýlí Neff. Šťastný ve svém románu vsadil na další rozmach vzducholodí. V jeho době létadla, na rozdíl od vzducholodí, přepravovala stěží jednoho pasažéra a pytel pošty. Vzducholodě však měly otevřenou budoucnost, ale ztros-

kotaly na tom, že jejich rozvoji tehdejší technika nestačila. A to se prokázalo až pěkných pár let později při katastrofách Italie, R-101 a Hindenburgu. Ale to ještě není poslední slovo. V současné době se plánují vzducholodě, které by se časem mohly vyrovnat Šťastného korábům, a je možné, že se jich také ještě my dočkáme.

Román Šťastného jsme do naší přehlídky české science-fiction zařadili jako reprezentativní ukázku zábavné, nebo chcete-li, komerční sci-fi. Je psaná bez větších ideologických a uměleckých záměrů a slouží jen a jen zábavě. A tady musím znovu nesouhlasit s Neffem v tom, že Šťastný je špatný spisovatel. Tajemný mrak zkázy je dobře napsaný, má napínavý děj a dobrý spád. Autor zde použil řadu nápadů, některé originální a některé, jež se objevily před ním, ale i po něm i v dílech jiných uznávaných autorů sci-fi. Je skutečně těžké zjistit, kdo od koho opisuje.

Kladem knihy jsou i ilustrace Karla Vítka. Jsou kresleny naivně - realisticky a dobře doprovázejí text. Proto se mi líbí víc než řada ilustrací mnoha současných knih SF, které mohou klidně bez nejmenší změny ilustrovat cokoliv a s textem nemají nic společného.

Zábavná sci-fi si neklade žádné vysoké cíle. Ale čte ji velký počet čtenářů, jež v ní nacházejí únik před šedí všedního dne, odpočinek a zábavu. Bylo by zajímavé zjistit, kolik čtenářů začalo číst nejdříve "zábavnou" sci-fi a až potom přešlo k "vážné" sci-fi. V tomto ohledu si myslím, že je tato literatura nezastupitelná, a je škoda, že je jí tak málo.

- eč -

Klub Julese Verne a Praha vyhlašuje

NOVOU EPOCHÁLNÍ CELOSTÁTNÍ SOUTĚŽ O NEJLEPŠÍ

F A N T A S Y

Podmínky: Zaslané příspěvky musí splňovat podmínku, že jde o fantasy - nechceme pohádky pro děti, ani SF (jedině se silnými prvky fantasy), ani mystické horory o stěhování duší. Počet draků, čarodějů, magických mečů, bojovníků, magie, ani unesených princezen není omezen. Můžete napsat temnou fantasy, kde pro samou magii není vidět ani na krok, můžete napsat humornou fantasy, můžete napsat další pokračování Conanových dobrodružství - fantasie má dveře dokořán. Příběh by však měl obsahovat prvky iracionálna, jak už je to ve Fantasy zvykem.

Forma: Příspěvky zasílejte psané čitelně strojem ve dvou kopiích, rozsah libovolný - od jediné věty po kufr naditý rukopisy.

Termín: Nejpozději do 1.12.1987

Výherci budou odměněni a nejlepší povídky rozumné délky budou otištěny ve fanzinu Poutník. Pečlivě vybraná porota specialistů ohodnotí originalitu i literární zpracování.

Příspěvky zasílejte na adresu: Egon Čierny
Matěchova 14
140 00 Praha 4

Těšíme se na Vaše práce!

SCI-FI NEBO FANTASY?

Často se říkává, že existuje tolik definic fantastiky, kolik je recenzentů, případně teoretiků fantastické literatury. Ateoretičtí scifisté z toho často vyvozují, že jakýkoliv pokus o sformulování všeobecně uznávané definice fantastiky je beznadějný a tudíž zbytečný.

Dalo by se ovšem namítat, že chaotické vymezení pojmu fantastická literatura i pojmů speciálnějších (sci-fi, fantasy) je způsobeno tím, že centrem praktické i teoretické tvorby v této oblasti je už po řadu desetiletí "anglosaský svět" vyznačující se téměř maniakálním odporem k jakékoliv jednotnosti, odporem, který zahrnuje i takové oblasti jako míry a váhy, případně počítačové jazyky, v nichž požadavky praxe na ujednocení se zdají být na první pohled zcela imperativní. Nemělo by nás proto udivovat, že jsme i v případě definice fantastiky zahrnováni z plodných anglosaských zdrojů pestrou směsí bezstarostných bonmotů.

Pokusů o nalezení všeobecně přijatelné definice bychom se ovšem nemohli vzdát, ani kdyby jejich dosavadní neúspěšnost byla způsobena daleko základnějšími příčinami. Definování, to totiž není pouze odpovědná a důležitá činnost.

Definování (a to právě si ateoretičtí pragmatikové ve své omezené jednostrannosti nedokáží představit), to je prostě nádhera. Zvláště pak definování něčeho do té míry skvělého, jako je dnes již tak bohatě rozvinutá metaskutečnost fantastiky. Bez velké nadsázky je možno říci, že (z hlediska prožitku z vlastní tvorby) je lepší být autorem jedné neuznané definice fantastiky než uznávaným autorem pěti fantastických románů.

Tato úvaha si ovšem neklade tak náročný úkol, jakým je formulace definice fantastiky. Jde mi pouze o vymezení hranic mezi dvěma podřazenými pojmy, mezi pojmy sci-fi a fantasy, tj. mezi fantastikou tzv. vědeckou a fantastikou metavědeckou.

Předpokládejme nejprve, že víme, že nějaká námi zkoumaná díla patří do oblasti fantastiky a dále předpokládejme, že suboblasti sci-fi a fantasy vyplňují oblast fantastiky beze zbytku, čili že patří-li nějaké dílo do oblasti fantastiky, musí to být buď sci-fi

nebo fantasy. Označme nyní předběžně za scifistickou takovou fantastiku, která neodporuje vědě (tj. vědeckým zákonům), za fantasy takovou fantastiku, která vědeckým zákonům odporuje a zkoumejme důsledky tohoto označení.

Především bude nutné, abychom si vyjasnili pojem vědy a zvláště vědeckého zákona. Pojem vědeckého zákona se stabilisoval v souvislosti se vznikem a úspěchy exaktních věd, především klasické newtonské fyziky. Zákon se od pouhého pravidla (charakteristického pro vědy neexaktní) liší tím, že v mezích své platnosti platí bez jakékoliv výjimky. Jev, který odporuje vědeckému zákonu, nesmí nastat nikdy.

Proto se lidé 19. a počátku 20. století mohli shovívavě usmívat pokusům středověkých alchymistů, pokoušejících se přeměnit olovo ve zlato. Oni totiž "věděli", že rtuť i zlato jsou prvky a věděli také, že transmutace prvků není možná. Přišel však objev radioaktivity přirozené i umělé, přišla druhá dekáda 20. století a uměla transmutace prvku byla uskutečněna. (Dusík v kyslík v nepatrném množství.)

Stále však převládalo mínění, že v nejexaktnějších nejobecnější přírodní vědě, v teoretické fyzice, k něčemu podobnému v ponewtonovském období dojít nemůže. Ještě nedávno astronom Šklovskij v diskusi s S. Lemem o mimozemských civilizacích tvrdil, že nové fyzikální teorie neruší platnost teorií starších, pouze je zobecňují (což je obvykle pravda - poznámka P. B.), že k již existujícím zákonům a zákazům přidávají nové (tak jako je tomu v případě teorie relativity, která k Newtonovým zákonům přidala zákaz nadsvětelných rychlostí).

Druhá část Šklovského tvrzení ovšem vždy platit nemusí. Je-li nová teorie skutečně teoretickým (!) zobecněním teorie starší (jako je tomu v případě obecné a speciální teorie relativity), pak nová teorie nejenom že nemůže přidávat nové zákazy, ona nám navíc může ještě specifikovat podmínky, za nichž zákazy starší speciálnější teorie nemusí platit.

Tak například v obecné teorii relativity (OTR) raketa, která vyletěla ze země v roce nula, může být v roce 100 ve vzdálenosti třeba 300 světelných let od země (pokud se prostor v dané oblasti rozpíná) - což v STR možno nebylo. Naopak by tato raketa mohla v roce 100 dosáhnout objektu, který byl v roce nula třeba 300 světelných let od země, pokud by se prostor v dané oblasti smršťoval.

Bohužel nám tato kouzla OTR neumožňují významné "obechcání" zákazu nadsvětelných rychlostí v případě, že se prostor v takto malých oblastech výrazně nemění (jako je tomu ve skutečnosti), ani kdybychom rozpínání či smršťování prostoru dokázali sami vyvolávat.

Můžeme tedy říci, že dosavadní vývoj vědy nám neumožňuje předpokládat absolutní platnost dnes uznávaných přírodních zákonů a neumožňuje nám tudíž ani považovat předpoklad jejich neplatnosti v nějakém beletristickém díle za známku nevědeckosti. Podobně je tomu i s dnes vědecky nezpracovanými jevy jako například telepatie. Přesto je možné poměrně spolehlivé odlišení vědy od magie, kouzelnictví a jiných "metavěd", případně též od "víry". Věda má totiž některé specifické metodologické a společenskoinstitucionální zvláštnosti.

Představme si např., že při nakreslení pravidelného 70. úhelníku na 1 mm silnou kobaltovou destičku se nám po vyslovení nějakých latinských či arabských slov objeví rohatá oheň z huby chrlící příšerka.

Budeme-li si na pozorování tohoto jevu zvát komise, které budou zaznamenávat všechny možné okolnosti, při nichž se příšera objevuje či neobjevuje, budou se jí pokoušet filmovat, měřit, chemicky, fyziologicky atd., zkoumat, vznikne-li mezinárodní společenství publikující ve speciálních; veřejnosti přístupných časopisech pečlivě ověřované zprávy o podobných jevech, hypotezy snažící se tyto jevy vysvětlit a dát do souvislosti s dosavadními vědeckými poznatky atd., pak bude možno hovořit o příslušné příšerologii jako o vznikající vědě. Naopak, nebudeme-li se v souvislostech příliš šťourat, budeme-li bránit skeptickým oponentům, aby si očmuchávali všechny podrobnosti našich pokusů, budeme-li své pokusy popisovat tak mlhavě, že je podle tohoto popisu nebude možno reprodukovat, případně budeme-li je tajit či svěřovat pouze vybraným zasvěcencům, pak se o vědě nedá mluvit. Nemusí to ovšem být hned kouzelnictví, případně magie. Může to být např. obyčejná patentová, případně vojenskovýzkumná praxe. Opravdové magické kouzlo je z hlediska dané úrovně vědy dramaticky překvapivý jev, který je předváděn nesolidním, nevěrohodným způsobem, bez jakéhokoliv pokusu o vědecké (ve smyslu vyloženém na předcházejících řádcích) vysvětlení a o jehož realitě se přesto nepochybuje.

Na základě předcházejících odstavců můžeme upřesnit námi vyslovené vymezení hranic sci-fi a fantasy. Fantasy je taková fantastika, v níž se dějí kouzla. Sci-fi je fantastika, v níž se kouzla nekonají.

Čtenář fantastické povídky či románu ovšem zpravidla nemá možnost prověřovat, do jaké míry solidně jsou na románové planetě studována "dramaticky překvapující" fakta. Musí se proto spolehnout na spisovatele a na různé konvenční znaky, jimiž mu spisovatel obvykle předá informaci potřebnou ke klasifikaci.

Jestliže se na neznámé planetě objeví létající rohatá příšera v důsledku činnosti osoby, kterou spisovatel označí za čaroděje sídlícího ve vykotlaném dubu, jde o fantasy. Bude-li za původce naopak označen výzkumný ústav, případně geniální mutant sídlící ve stejném dubu a tahající dotyčné příšery zvláštním sosákem z paravesmíru, jde o jasnou sci-fi.

(Poznámka: V této souvislosti je nutno si uvědomit, že zařazení nějaké fantastiky do oblasti sci-fi nám samo o sobě neříká vůbec nic ani o její vědecké fundovanosti, ani o jejích literárních kvalitách.)

Pokusme se nyní na základě předcházejících stránek klasifikovat román Bertilla Martenssona "Světy bez hranic". T. Adamovič, stejně jako nepodepsaný vydavatelský recenzent (snad totožný s překladatelem Ivo Železným) tvrdí, že jde o napůl fantasy, napůl sci-fi. První část je prý fantasy, druhá sci-fi.

Domnívám se, že podobné tvrzení lze dost těžko obhájit. Jako celek je Martenssonův román jasným sci-fi, dokonce sci-fi nadprůměrně fundovaným. Hypothesa paralelních (ortogonálních) světů sformulovaná v teoretické fyzice poprvé r. 1957, se ve fantastice objevuje dost často. Dokonce není vyloučené, že se zde její náznaky objevily ještě před r. 1957 (např. u Wellse). Fantastům ovšem zpravidla nestačí fantasie na to, aby si tuto hypothesu (autory jsou Wheeler a Everett) dokázali domyslet do všech jejích bizarních důsledků. (Hypothesy moderní teoretické fyziky jsou dnes často tak "divoké", že se to zcela vymyká představivosti literárních fantastů.) Martensson je v tomto směru výjimka. Ví přesně o co jde a ilustruje situaci tím, že nechává svého Carliho, aby se vrátil do poněkud jiného vesmíru k nepatrně odlišné Dené (která ovšem, aniž by o tom věděla, také dostala jiného Carliho, než na kterého čekala).

V první polovině románu Carli neví nic o supercivilizaci, z níž přišel. Ovšem"pseudostory",kterou má nasugerovánu, také obsahuje hypothesu paralelních světů. "Časová základna", jejímž má být agentem, leží také "dál než hvězdy".

Předpokládejme,nyní, že Carli do Kamwarlu nepřiletěl z jiného vesmíru, že se naopak opravdu narodil v knížectví Kathiru, jak každému tvrdí. Šlo by pak o fantasy? Myslím, že nikoliv. V Martenssonově ději nejsou žádná kouzla, není v něm nic nadpřirozeného. Trpasličtí Marmeři jsou evidentně zcela normálním biologickým druhem blízce příbuzným lidem. Jedinou neobvyklost tvoří telepatická propojenost ferdů, tu však lze těžko označit za z vědeckého hlediska nemožnou. V Martenssonově románu prostě žádný prvek fantasy není. Pokud bychom jakoukoliv dobrodružnou fantastiku probíhající v "primitivním prostředí", v níž věda a technika nehraje podstatnou roli, chtěli vyhnat ze sci-fi, pak bychom nutně vyhnali řadu stěžejních sci-fi děl jako např. Merleův "Malevil" a dokonce i Wyndhamův "Den Trifidů". Trifidi se konec konců mohli přirozeně vyvinout na nějakém ostrůvku v Tichém oceánu a Malewilská katastrofa mohla být způsobena třeba gigantickou erupcí slunce.

Rozšiřovatelé pojmu fantasy jdou někdy tak daleko, že do tohoto žánru zařazují i spisy E. R. Burroughse, např. Tarzana či Marťanskou ságu. Myslím, že nemůže být nic absurdnějšího. Dovede si snadno někdo představit Tarzana, zápolícího s duchy vyvolanými africkými kouzelníky, případně atlantiďanskými mágy sídlícími v podzemí města Opara? Je možné si představit J. Cartera věřícího na Corphaly v komnatách mrtvého O-Maye?

Burroughsovi hrdinové se vyznačují přímo naivní vírou lidí 19. a první poloviny 20. století ve vědu schopnou jednou provždy rozhodnout o tom, co je a co není možné. Dokonce i v případě z marxistického hlediska poněkud ožehavé materializace Lotharianského Lučištníka, má Burroughs připravenu "solidní", "vědeckou" etherealistickou teorii.

Scifistické pojetí marťanské ságy má ovšem jednu vadu krásy a tou je počáteční "jump". Zvláštní, přitažlivou marťanskou sílu by bylo možno ještě snést, ale co má znamenat to vylézání z vlastní mrtvoly? Jde snad o nějaké stěhování duší? A má toto stěhování duší vědecký, anebo mystický charakter? Burroughs nám o tom nic neříká.

Očividně je rád, že svého hrdinu přešíboval na Mars a k detailům samotné cesty se již nevrací. Celá záležitost je pravděpodobně produktem autorovy technické bezradnosti. Burroughs před I. světovou válkou očividně neměl ponětí, jak by bylo možné se na Mars dostat. Když se později dozvěděl o raketovém pohonu, s chutí ho použil.

Vraťme se ale k fantasy. Prameny její současné popularity jsou podle mého názoru tři.

1) Ve špičkové "vědecké" fantastice se projevuje určitý odklon od heroicky dobrodružného žánru Fantasy v tomto případě vyplňuje vzniklé vakuum.

2) Mnozí tvůrci v oblasti fantastiky si neuvědomují obrovské možnosti, jaké jim poskytuje současný stav vědy, především hypothese ortogonálních vesmírů. Nechápou, že téměř všechny, i ty nejexklusivnější zázraky fantasy lze dnes uspokojivě realizovat i na bázi sci-fi.

3) Početná část spotřebitelského publika (nejen v anglosaské oblasti) touží po nevysvětlovaných zázracích, tajemnu atd., případně i po tradičních pohádkách, ovšem upravených tak, aby je mohl brát v jistém smyslu vážně i soudobý dospělý čtenář.

Pokud se týče prvních dvou bodů, dalo by se říci, že fantastice (specielně dobrodružné fantastice) by prospěl určitý návrat od fantasy zpět ke sci-fi, jinak řečeno návrat od Howarda zpět k Burroughsovi. Osobně bych takovýto návrat uvítal. (Z mého hlediska by např. Conanovské epopeji velice prospělo, kdyby veliký R. E. Howard postavil své dílo ryze scifisticky a všechnu magii, duchy apod. nacpal pod postel redaktorů z Weird Tales.) Je zde ale ještě bod 3). A ten myslím zajistí popularitu čisté fantasy bez ohledu na jakýkoliv vědecko-technický vývoj.

Dělení fantastiky na sci-fi a fantasy má ovšem význam hlavně u děl, jejichž těžiště leží ve vážně (nealegoricky) chápaném příběhu. U humoristických, alegorických atd. fantastických děl hraje toto dělení jen podřadnou úlohu (viz např. spis A. a B. Strugackých "Pondělí začíná v sobotu").

Závěrem bych se ještě chtěl krátce zmínit o vnějších hranicích fantastiky, především v těch oblastech, kde jsou totožné s vnějšími hranicemi fantasy.

Domnívám se, že jedním z důležitých příznaků fantastiky je (explicitní nebo implicitní) dohoda, srozumění mezi spisovatelem a čtenářem, že "neobvyklé" jevy k nimž dochází, jsou produktem fantasie. Tím se fantastika odlišuje např. od mythů, legend, od románů s náboženskými zázraky, jakými jsou např. historické romány polské spisovatelky Kossakové, od spiritistických románů, realistických románů s převtělováním duší ovlivněných hinduismem, případně budhismem atd.

Se složitějším problémem se setkáváme, chceme-li odlišit fantasy a vůbec fantastiku od pohádky. Zvláště, chápeme-li pojem pohádky obecně, tedy nejenom v souvislosti s infantilisovanou, vždy poučně dobře končící formou tohoto fenomenu, známou z Evropy 19. - 20. století, případně z tzv. káhirské verse pohádek "Tisíce a jedné noci". Při pokusu o rozlišení žánru fantastiky a žánru pohádky zřejmě již nevystačíme pouze s obsahovými a filozoficko-ideovými kritérii. (Podobně je tomu i v případě hranic mezi fantastikou a tzv. magickým realismem.) Museli bychom se zřejmě obrátit ke kritériím formálně - literárně-teoretického rázu. To ale již přesahuje rámec této úvahy.

Petr Brodský

CO JE TO FANTASY

(quasi-esej)

Ekvilibristický esejista Petr Brodský se ve své úvaze dopouští řady bonmotů, které tak úzkoprse vytýká anglosaským teoretikům. Kromě toho ta část jeho práce, která pojednává o vědě, je ve vztahu k části věnované samotné literatuře jasně entropní, což trochu znervózňuje posluchače, který ještě dosti nepřivykl jeho sémantickému gestu. To všechno by nebylo na závadu, ale P. Brodský se dopouští

ještě jedné chyby. Směšuje totiž druhovou a žánrovou (formální) charakteristiku hodnocených děl, čímž se dostává do neřešitelného rozporu. Tím vším čtenáře poněkud dezorientuje, i když asi neúmyslně. Ve svých ústních debatách takovou mystifikaci dokáže vylepšit ještě tím, že z diskuse o předmětu udělá diskusi o diskusi, tedy jakousi metadiskusi. Nazíraný předmět se tak vytratí, a je nahrazen předmětem novým, tj. samotnou diskusí. Tohoto svého triku nás však Brodský protentokrát naštěstí ušetřil. Kromě toho, když se nad jeho esejem zamyslíme bez emocí, zjistíme s překvapením, že ono příslovečné jádro pudla -- v tomto případě nabízená typologie fantastiky -- není tak úplně zcestné.

Brodský fantastiku nejprve předběžně rozděluje na část vědeckou a nevědeckou; po zjištění, že"každá dnešní metafyzika může být zítřejší vědou" (a nelze tudíž s konečnou platností prohlásit, které téma je "vědecké" a které "nevědecké"), upouští Brodský od pracovní definice a uzavírá, že fantastika se dělí na část, ve které se nedějí kouzla, a na část, ve které se kouzla dějí. Té první části říká sci-fi, té druhé fantasy. Tím vlastně dochází ke stejnému rozdělení fantastické literatury, jakou uvádí Ondřej Neff, který své dvě kategorie označuje jako SF a FANTASY, přičemž pod SF rozumí (podle vlastních slov) spíše speculative fiction než science fiction. Neff dělí SF dále na typ kosmický, technický, biologický a sociální, zatímco fantasy rozděluje na pohádkovou a mystickou (viz O. N.: Tři eseje o české sci-fi, 1985).

To všechno je moc hezké, a svědčí to kromě jiného přinejmenším o kongeniálnosti obou autorů (nechceme-li tíž řešit otázku, kdo od koho opisuje -- mimochodem také titul jedné sf povídky), ale uplatníme-li na obě definice literárně-teoretická měřítka -- a zde se pohybujeme na půdě literární teorie --napadají nás některé formální výhrady. Kromě kritizovaného zaměňování druhové a žánrové charakteristiky jde především o to, že žádný z autorů vlastně nedefinoval pojem fantastika (popřípadě fantastická literatura). Oba pánové nadřazují pojem fantastika pojmům SF a Fantasy, dá se tedy říct, že fantastika je jim superžánrem, do kterého zařazují subžánry SF a Fantasy. Takovou definici podává rovněž Slovník literární teorie (Praha, 1977), takže by se zdálo, že je všechno v pořádku. Slovník literární teorie je ovšem poněkud zastaralý -- odborná literatura, na kterou se odvo-

lává a kterou reflektuje, je v průměru 20-30 let stará. Na citované typologii mi také vadí fakt, že se nedokáže vyrovnat s problémem překrývání obou subžánrů, a tudíž není důsledná.

Na tomto místě si však hned řekněme, že problematika druhů a žánrů v umění je složitá a matoucí. Existuje dokonce samostatný obor literární vědy, který se jejich otázkou zabývá, tzv. genologie, a ani ten nemá v otázce zcela jasno. Nicméně v diskusi je třeba dohodnout se alespoň na společném názvosloví, a tak přijměme klasickou a všeobecně uznávanou terminologii, která rozděluje umění na druhy podle materiálu vyjadřovacích prostředků -- tedy v případě literatury je to organizace jazyka do nějakých struktur. Žánry potom rozlišuje podle nejrozličnějších hledisek -- podle tématu, formy, kompozice atd. Literární druhy jsou tedy poezie, próza a drama; fantasy a SF jsou pro nás literárními žánry. Tak jako nic nevisí ve vzduchoprázdnu, ani SF, popřípadě fantasy či fantastická literatura nejsou samostatné fenomény, které existují nezávisle na okolním světě. Ať se to adolescentním adorantům těchto žánrů líbí nebo ne, SF a fantasy jsou neoddělitelnou součástí literatury, a jako takové je také nutno je hodnotit. Rozhodující je tedy otázka, zda-li se jedná o dobrou či špatnou literaturu, nikoliv jde-li o typickou či netypickou SF či fantasy. Tento postoj se úzce dotýká právě otázky klasifikace. Jakmile totiž forma a obsah nějakého díla uvíznou jenom na nějaké jednotlivosti -- dejme tomu na nápaditém syžetu -- nejsou se zařazením díla do žánrové přihrádky žádné problémy. Napíšu-li povídku o tom, že dvojice mladých lidí opačného pohlaví slaví svatbu v kosmické lodi, a jejich svatební noc se tudíž odehrává za beztížného stavu, vytvořil jsem kolem "originálního" nápadu stylistické cvičení, kterému lze snadno přidat nálepku kosmická sci-fi s prvky sexu. Odtud také onen často opakovaný bonmot, že sci-fi je taková literatura, která se sesype, jakmile z ní odstraníme ono sci-, tedy vědu. Odstraníme-li z uváděné povídky problémy s beztížným stavem, nezůstane nám nic. Z toho můžeme opačně vyvodit, že vše, co naopak tuto vivisekci přežije, je něco víc než sci-fi; je to literární útvar, který nelze vměstnat do žánrové přihrádky. Půjdeme-li v takové úvaze dále, dojdeme nevyhnutelně k závěru, že umělecká literatura se nemůže spokojit jenom s umnou animací více či méně originálních vědeckých či paravědeckých nápadů, ale musí jí jít o víc -- jinými

slovy, sledovat cíle nejenom noetické, popřípadě estetické, ale také etické. Jestliže se jakýkoliv literární útvar vymaní z žánrových klecí, má šanci státi se uměleckým literárním dílem. Román Malevil není sci-fi, přestože pojednává o možném selhání vědy v budoucnosti -- tedy o klasickém námětu sci-fi. Je to literatura v tom nejlepším slova smyslu, neboť v knize jde o víc, než jenom o techniku, a její poslání je sdělováno přesvědčivými a působivými uměleckými prostředky. O. Neff to jinými slovy říká takto: "Vědeckofantastická literatura je především literatura a jako takovou ji musíme zkoumat ... Skutečné dílo přece projevuje svoji sílu bez ohledu na škatulku, do níž ho později zařadí přičinlivý třídítel."

Ale abychom se přeci jenom vrátili ke škatulkování. Chceme-li v beletrii (anglicky fiction) nějak vymezit science fiction (tedy v původním slova smyslu tzv. "vědeckou" beletrii), můžeme buďto pracně konstruovat vlastní systémy, anebo zkoumat systémy již existující. S vrozeným respektem k autoritám (na rozdíl od Brodského) dávám přednost tomu druhému, přičemž z nabízejících se modelů zdá se mi nejsympatičtější právě onen anglosaský, který s patřičnou dávkou esejistické lehkosti celkem úspěšně překonává zmíněná úskalí definování nedefinovatelného.

Stať o fantasy v ESF začíná samozřejmě bonmotem: "Fantasy a SF jsou si tak blízké jako fish and chips, s tím rozdílem, že zatímco brambůrky se nedělají z ryb, dá se dokazovat, že SF je subžánrem fantasy." Zde je onen trik, kterým se lze -- podle mého názoru -- vyhnout problému, jak definovat fantastickou literaturu, fantasy a vědecko-fantastickou literaturu. Fantasy a SF nejsou totiž klasifikovány jako souřadné žánry, které by byly součástí jakéhosi metažánru nazývaného fantastická literatura, nýbrž takto: "Představíme-li si literaturu jako kruh, tvoří fantasy uvnitř tohoto prostoru kruh menší, zatímco SF je pouze segmentem tohoto menšího kruhu.L To znamená, že každá SF je fantasy, avšak ne každá fantasy je SF. Pojem fantastická literatura z tohoto schematu vypadává, neboť je více méně synonymem pojmu fantasy. Domnívám se, že do takto pojatého systému zapadá každé uvažované dílo, protože ať jsme si jisti, jedná-li se o SF či nikoliv, jde vždy o fantasy.

Problém škatulkování je ovšem ztížen zmatkem v pojmosloví. Máme tu tři termíny převzaté z angličtiny, s nimiž překlady do různých jazyků provedly ošklivé kousky: fantasy, fiction a fantastic. Fantasy se většinou nepřekládá; fiction se překládá ve spojení se slovem science nepřesně jako vědecko-fantastický; slovo fantastic se často zaměňuje se slovem fantasy. Všechny tři pojmy se do našeho slovníku dostaly z řečtiny (přes latinu). Fantasy znamená (velmi obecně řečeno) představu, ponětí o věci, potažmo obrazotvornost; fiction výmysl, přeneseně beletrii; fantastic pak domnělý, imaginární, nerealistický. Z toho je za prvé vidno, že fantasy a fantastic mají rozdílné významy, ačkoliv se často zaměňují, a to nejenom v češtině, a za druhé, že čeština přejímá slovo fantasy zbytečně, neboť má významově shodný výraz fantazie.

Zde se ocitáme v bludném kruhu, ze kterého nám nepomůže ani literární teorie. Dosavadní pojmoslovný aparát se s touto džunglí ještě nevyrovnal. Pokusíme-li se vrátit na začátek tohoto kruhu, zjišťujeme, že problém žánrové charakteristiky jednotlivých děl a jejich zařazení do příslušné kategorie není ani tak v obsahu, jako spíše v přesném definování přihrádek. To je ztíženo nejen samotnými potížemi jazykovými (jak jsme si již doufám dostatečně ukázali), ale především tím, že literární věda je poměrně mladý obor, stejně jako samotná literatura je relativně mladý druh umění. Z moderního hlediska by se vlastně valná část literatury vzniklé do 18. století dala s jistou licencí považovat za literaturu fantaskní (tento vtipný postřeh nepochází bohužel ze mě, ale z Encyklopedie SF).

Co tedy říci závěrem? V podstatě souhlasím s dělící čárou tak jak ji vede Brodský (tedy mezi příběhy, ve kterých se kouzla dějí a příběhy, kde se kouzla nedějí), nesouhlasím však s jeho metodou a názvoslovím. Zatímco jeho postřeh o kouzlech je průzračně jasný (ostatně sám A. C. Clark říká, že "jakákoliv uspokojivě pokročilá technologie je neodělitelná od magie"), způsob, jakým jej prezentuje, je šarlatánsky matoucí, a také některé jiné jeho závěry jsou pofiderní.

Měl bych patrně skončit vlastním pokusem o definici, avšak jakkoliv je toto pokušení vábivé, ponechám si možnost vědecky se znemožnit na příhodnější dobu a místo. Prozatím se spokojím s oním vcelku vyhovujícím obrazem literatury jako kruhu s příslušnými vý-

sečemi, v jehož konstrukci spatřuji mimo jiné skromné uvědomění si toho, jak obrovská změť žánrů se tam musí vměstnat -- utopie, dystopie, černý román, horror, gotický román, pohádky, mýtus, imaginární cestopis, vědecká a heroická fantastika, jakož i české romaneto ... Pro mě tedy zůstává literatura všeobjímajícím pojmem, který zahrnuje kromě jiných také specifický žánr fantazijní (to je onen kruh) s podžánrem (segmentem) fantazie tzv. vědecké, či chcete-li spekulativní. Mám-li tedy odpovědět stručně na otázku položenou v nadpisu (totiž co to je fantasy), tedy pro mě je to příjemné čtení více či méně pohádkového ladění. Kdo chce přesnější definici, nechť se řídí anglickým sloganem Do-ItYourself ...

- lk -

HOST

SCIENCE FANTASY!

S definicí SF je to tak: problémem není vymyslet definici, která by pasovala na tento žánr, to se daří většině existujících definicí. Problémem - a v podstatě neřešitelným - je stanovit definici, která by zahrnovala právě SF a nic jiného. Všechny již existující definice se dají buď vztáhnout i na mnohá díla ostatní (mainstreamové) literatury, nebo naopak nejsou s to pojmout všechna díla SF.

Rovněž tak je problematické rozdělovat SF a fantasy podle obsahu vědy a vztahu k vědě, už jen proto, že není možné dostatečně definovat, co je vědecké. Máme například považovat cesty časem nebo překonávání mezigalaktických vzdáleností mrknutím oka za čistou vědu? Nebo klasický příklad: považovali by i ti nejodvážnější starověcí myslitelé za čistou vědu elektřinu, televizi či atomovou fyziku, o současných kosmologických modelech nebo teorii velkého sjednocení interakcí ani nemluvě?

Pojem vědy je velmi relativní a přitom se snaží takovým nebýt, proto je při vymezování hranic fantasy lepší mluvit o zkušenostech a vědomostech současného člověka, o formách společenského vědomí. Ty se s časem vyvíjí a mění a spolu s nimi se mění i nazírání člověka na svět. Dnes fantastické pohádky a mýty byly přece v "temném starověku" pokládány za normální literaturu ze současnosti.

Z příspěvku Petra Brodského vyplývá, že příběh obsahující zdánlivě magické, kouzelné či fantastické jevy se stává SF, jsou-li tyto jevy racionálně vysvětleny; v opačném případě jde o fantasy. Soudím, že nejde pouze o to, jsou-li tyto jevy vysvětleny, ale jak je autor vysvětluje. Následuje-li v průběhu děje za každým z iracionálních jevů vědecké (logické) vysvětlení (není to drak, ale mimozemšťan a chrlí oheň proto, že dýchá metan atp.) přikláním se k nálepce SF. Kdyby ale autor všechny tyto jevy vysvětlil až na závěr povídky v poslední větě, kdyby ji i vzorečky okořenil, stále by to byla fantasy. Nevěřím, že poslední odstavec či věta povídky udělá z typické fantasy čistou SF, stejně jako jsem proti tvrzení, že závěrečné probuzení hlavního hrdiny dělá z čisté SF mainstreamové dílo.

To platí i o diskutovaných "Světech bez hranic" B. Martenssona - jejich první část je zkrátka téměř typická fantasy. Rovněž Burroughsovu marťanskou sérii považuji spíše za fantasy, protože obsahuje množství prvků pro fantasy typických (svalnatý superhrdina, monstra, unesené princezny, šermířské souboje, rozpadlá království). Zároveň ale souhlasím s poznámkou Vlády Veverky, že Burroughs patří k zakladatelům a jako takový není ještě dostatečně vyhraněný a je tedy škatulkovzdorný.

Před chvílí jsem použil klíčového pojmu "prvek typický pro fantasy". Je to strašné, je to nespravedlivé a možná i leterárně nevědecké, ale nejspolehlivější třídění SF, fantasy a hlavního proudu je podle zastoupení prvků typických pro jednotlivé oblasti. Je to jediný způsob, jak se vyhnout celé řadě paradoxů.

Nedá se nic dělat, ale když v kovbojce vyměníte indiány za oslizlé epsíloňany, kovboje za statečné pozemšťany atp., dostanete opravdu čistou SF, i když je to vlastně zakuklená kovbojka. Vezmete-li obyčejnou detektivku od Gardnera a přemístíte ji na jinou planetu, opět máte čistou SF a ještě by vás oslavovali za originalitu, kdybyste to stačili udělat před Isaacem Asimovem. Rozhoďte do nor-

málního historického románu něco Svatých Grálů, čarovných mečů a démonů a fantasy je na světě. Stejného názoru je např. i Isaac Asimov. "Obecně řečeno," napsal ve svém časopisu - "rakety a roboti je SF, zatímco elfové a magie je fantasy." Na příběhu samotném ani tak nezáleží.

Kritici, zdráhající se přijmout toto kruté poznání a hledající pod "nánosem" výrazových prostředků skutečný rámec, se pak zaplétají do protikladů a tvrdí, že Malevil vlastně není SF, zatímco podle jiných není SF ani space opera (vlastně SF nejryzejší), protože to je zakuklená fantasy!

Znám způsob, jak se většiny výše uvedených problémů vystříhat, aniž bych tím chtěl popírat již řečené. Proč bychom se měli nechávat svazovat oním dichotomickým tříděním na SF a fantasy, když stejně u mnoha děl zjistíme, že obsahují prvky typické pro obojí? Kam zařadit SF s prvky fantasy, fantasy s prvky SF, díla na průsečíku těchto dvou kategorií?

Navrhuji vytvořit třetí skupinu a označit ji již existujícím názvem SCIENCE FANTASY. Touto nálepkou bych označil příběhy, které jsou "něco mezi" SF a fantasy, např. dobrodružství v barbarské postkatastrofické budoucnosti, kde svalnatí hrdinové se zakrvácenými meči nepohrdnou konsultací s dosud ještě fungujícím computerem v rohu jeskyně, rytíře s paprskomety u pasu, sem bych zařadil Silverbergův "Lord Valentine's Castle", Herbertovu "Dunu", Vanceho "Last Castle", sem bych zařadil i tu hrstku představitelů přeložených do češtiny: mj. Bradburryho marťanské povídky (nikdo se neodváží je jednoznačně zařadit k SF ani k fantasy), Burroughsovu marťanskou sérii a konečně i Martenssonovy "Světy bez hranic" jako celek, kterými vlastně celá diskuse začala.

Nejlepší ze všeho by však bylo nemrhat časem na diskuse a definice, ale vzít si k ruce trojdílný anglicko-český slovník a překládat a překládat, aby se do diskuse o fantasy mohlo zapojit víc lidí, než ta hrstka milovníků tohoto žánru, debatující v příjemné atmosféře klubu Julese Vernea.

Ivan Adamovič

TERMÍN FANTASY V ČEŠTINĚ

Esej L. K. (dále jen lk) "Co je fantasy" je do té míry polemizující s mým příspěvkem "Sci-fi nebo fantasy", že se cítím téměř povinován nějak na ni odpovědět, hájit se nebo naopak kát. Minimálně alespoň pokud se týče jejich neosobních, věcných pasáží.

Bohužel je to dost obtížné. Výtky a námitky -lk- jsou formulovány v tak všeobecně hodnotivé, beztarostně abstraktní rovině, že je téměř nemožné něčeho se chytit. Tak např.:

1) Hned uprostřed prvního odstavce -lk- praví, že směšuji druhovou a žánrovou charakteristiku hodnocených děl, čímž se dostávám do neřešitelného rozporu a dezorientace čtenáře.

Očekával bych, že toto "směšování" bude nějak adresněji dokumentováno, -lk- ale bohužel hned přechází k dalším námitkám. Naštěstí o několik stran dále alespoň vysvětluje svůj slovník: "přijměme klasickou (!) a všeobecně uznávanou (!!) terminologii, která rozděluje umění na druhy podle materiálu vyjadřovacích prostředků - tedy v případě literatury je to organizace jazyka do nějakých struktur. Žánry potom rozlišuje podle nejrozličnějších hledisek - podle tématu, formy, kompozice atd.".

Pozornějšího čtenáře by v tomto místě mohla napadnout otázka, kde vlastně je uvedená terminologie "všeobecně uznávána". Snad v USA a Velké Británii nebo dokonce na celém světě? Či pouze v Čechách? Podezření zde vyvolává především skutečnost, že slovo žánr (genre) znamená ve francouzštině prostě umělecký druh. Uvedená terminologie by se tedy např. ve Francii zaváděla dost obtížně.

Nebudu to zbytečně protahovat. Shodou okolností vím, že autorem této diferenciace pojmů je pražský specialista v oboru teorie divadla, dr. Petr Pavlovský. Jeho klasifikační systém byl poprvé a myslím, že zatím bohužel naposled uveřejněn v časopisu "Scéna", v čč. 11-12 roku 1982. Říkám bohužel naposled, protože mi tento systém připadá přehledný, srozumitelný, vnitřně logicky konzistentní a jeho rozšíření by podle mého názoru mohlo být prospěšné. Jak došlo k tomu, že oponent pokládá Pavlovského terminologii již dnes za všeobecně uznávanou a klasickou (podotýkám, že nejde pouze o termino-

logii, nýbrž o nový diferencovanější systém pojmů), to bohužel nevím. Snad svou úlohu sehrála jeho z určitého hlediska sympaticky důvěřivá, téměř staroegyptsky uctivá představa soudobé vědy jakožto hierarchisované pyramidy ukázněných, v příslušných vysokých školách vyškolených odborných profesionálů se smyslem pro subordinaci, pyramidy, na jejímž komolém vrcholu spočívá politbyro všeobecně uznávaných Einsteinů, kteří jediní jsou nositeli oprávnění zavádět nové pojmy.

V Pavlovského systému je ovšem kriteriem žánrového dělení obsah. -lk- ova polyznaková charakteristika tohoto pojmu doplněná navíc ještě bezbřehým slůvkem atd. vyvolává dojem, že své písemně nefixované vzpomínky na Pavlovského klasifikaci doplnil nějakým momentálně dostupným zdrojem, snad nějakým slovníkem, který ovšem zase neodlišuje pojem žánru a pojem druhu.

Každopádně výtka, že se nedržím všeobecně uznávané terminologie, je v této souvislosti zcela absurdní. Navíc je i nespravedlivá, protože mnou používané pojmy do Pavlovského systému bez problému zapadají. Ne snad, že bych o to byl vědomě usiloval, ale spíš proto, že sci-fi, fantasy apod. jsou do té míry taxony jednoho typu, že by se pravděpodobně v jakémkoliv minimálně rozumném klasifikačním systému ocitli v téže klasifikační třídě.

V čem vlastně -lk- spatřuje ono směšování druhových a žánrových charakteristik se mi nepodařilo vypátrat. Snad pokládá kouzlo za materiál výrazových prostředků. Nebo ho naopak irituje skutečnost, že též obsahově definované žánry mohou existovat v rámci různých uměleckých druhů (např. fantastika v rámci literatury i v rámci filmu). To ovšem není v rozporu ani s Pavlovského systémem, ani s realitou.

2) -lk- vtipně naznačuje, že jsem svou terminologii (tj. sci-fi a fantasy jako subžánry fantastiky) opsal od I. Neffa. Vzápětí mě ovšem rehabilituje sdělením, že stejně strukturovanou terminologii uvádí "Slovník literární teorie" vydaný již v r. 1977. Rehabilitace je ale provedena tak nenápadně, že si ji nejenom nevšimne čtenář -lk-ova příspěvku, ale mám podezření, že o ní neví ani sám rehabilitátor. Chtěl bych proto v této souvislosti poznamenat, že je-li nějaká terminologie do té míry běžná, že pronikne i do oficiálních slovníků,

pak její použití dvěma osobami nám neříká nic podstatného ani o jejich kongenialitě, ani o tom, že jeden z nich opisuje od druhého.

-lk- ovšem ještě dodává, že považuje terminologii "Slovníku literární teorie" za zastaralou. Pokud se týče termínu fantastika, je snadné uvést mu novější příklady jeho použití. Tak např. od r. 1980 vydává Lidové nakladatelství ročenku "Fantastika"; o srozumitelnosti tohoto termínu v českém prostředí je možné se přesvědčit návštěvou libovolného knihkupectví či veřejné knihovny a konečně velký, třídílný, super-hifi-stereo anglicko-český slovník z r. 1984 uvádí termín "fantastická literatura" jako ekvivalent anglického termínu fantasy fiction. Pokud -lk- bere vážně vysvětlení anglického (?) významu tohoto názvu v jím samým citované ESF, mohlo by mu to myslím postačovat. Tím se ale dostáváme k bodu 3).

3) Cituji: "... můžeme buďto konstatovat vlastní systémy anebo zkoumat systémy již existující. S vrozeným respektem k autoritám (na rozdíl od Brodského) dávám přednost tomu druhému, přičemž z nabízejících se modelů zdá se mi nejsympatičtější právě onen anglosaský ..." Dále cituji: "Představíme-li si literaturu jako kruh, tvoří fantasy uvnitř tohoto prostoru kruh menší, zatímco SF je pouze segmentem tohoto menšího kruhu..." Poslední citát je zároveň ~~klkvovým~~ citátem z jakési anglické či americké "Encyklopedie science fiction", o níž nám ve své polemice bohužel nic bližšího nesděluje.

Byl bych téměř v pokušení považovat autoritativnost nebo spíš reprezentativnost terminologie uvedeného zdroje za záležitost podobného typu, jakou byla všeobecná uznávanost a klasičnost terminologie dr. Pavlovského. Naštěstí je ale -lk- citované vysvětlení anglického významu termínu fantasy potvrditelné i z jiných zdrojů a tudíž těžko zpochybnitelné.

V této souvislosti bych chtěl říci, že naprosto nejsem odpůrcem reprezentativních autorit v oblasti jazykových norem, konvencí či úzů neboli zvyklostí. Reprezentativnost autority, o kterou se opírá jazyková konvence, je naopak zárukou srozumitelnosti při komunikaci. Jazyková norma není ovšem totéž, co efektivní definice pojmu. Jazyková norma nám říká, jaký akustický nebo grafický znak odpovídá v daném jazyce nějakému pojmu. (V prvním případě jde o normu ortoepickou, v druhém o normu pravopisnou čili orthografickou.)

Efektivní definice pojmu nám naopak má dát kriterium, podle kterého poznáme, zda nějaká konkrétní entita do oblasti tohoto pojmu přísluší či nikoliv. Podíváme-li se z tohoto hlediska na shora uvedené vysvětlení termínu fantasy, vidíme, že sice na jedné straně nejde přímo o jazykovou normu, na druhé straně ale ani o použitelnou definici pojmu. Z uvedeného povídání o kruzích a kruhových výsečích totiž vůbec nijak nevyplývá, zda např. díla Kája Mařík, Idiot, Zločin a trest, Bídníci, případně "Jak se kalila ocel" patří do té kruhové výseče, do zbytku vnitřního kruhu nebo dokonce jen do mezikruží mezi vnitřním a vnějším kruhem, jinak řečeno, patří-li do fantasy - sci-fi, fantasy - nesci-fi či dokonce do naprostého nefantasy. Nejblíže pravdě budeme asi tehdy, řekneme-li, že jde prostě o obvyklou slovníkovou informaci jak jsme na to zvyklí především u výkladových slovníků. Čech, který má intuitivní znalost české terminologie, může ze shora uvedené formulace odhadnout, že slovo "fantasy" znamená v angličtině asi totéž, co v češtině slovo fantastika, nemůže si tím být ovšem jist. Anglosas, který intuitivní znalostí českého termínu fantastika nedisponuje a který v dané oblasti nemá ani intuitivní znalost své mateřštiny, bude muset být navíc ještě zásoben řadou konkrétních příkladů, aby tuto znalost získal. Tím se teprve dostane na úroveň "scifisty", který postrádá, případně nepostrádá, ale v každém případě nemá k dispozici žádnou "přesnější" definici fantasy.

Oponent si to asi v podstatě uvědomuje a své prohlášení o tom, že "z nabízejících se modelů zdá se mu nejsympatičtější právě onen anglosaský" nemyslí tak úplně doslova. V závěru celého svého povídání na konci šesté stránky totiž cítí potřebu sám odpovědět na otázku, co je fantasy "příjemné čtení více méně pohádkového charakteru" a zájemcům o přesnější definici doporučuje "Do-It-Yourself". Zřejmě tedy velmi dobře ví, že ve skutečnosti o žádném nabízeném modelu nebyla řeč a že tedy ani nebylo z čeho vybírat.

Ale abych se vrátil k terminologii. Ve svém pokusu o definici hranice mezi sci-fi a fantasy jsem pochopitelně vyšel z českého významu těchto termínů. Zdůrazňuji přívlastek český, protože totéž slovo, téhož původu může mít v různých jazycích různé významy a češtinu znám ze všech jazyků nejlépe. V českém scifistickém prostředí se pohybuji a českou fantastickou literaturu čtu dostatečně dlouho na

to, abych měl jakousi představu o tom, v jakém smyslu se zde slovo fantasy používá. Když např. klub Ada pořádá večer fantasy, mohu si být jist, že nemají na mysli ani "Setkání s Rámou", ani "Planetu Eden".

Ostatně v tomtéž užším významu se slovo fantasy používá velmi často i v anglických textech, dokonce i v názvech některých fantastikou se zabývajících časopisů. Zdá se, že do češtiny pronikl pouze jeden, užší význam daného termínu, protože význam širší byl obsazen termínem fantastika, který má navíc oporu v příbuzných jazycích (v ruštině a polštině).

Cílem mé úvahy ovšem nebylo stanovení terminologické konvence. Přizpůsobil jsem se v této oblasti tomu, co jsem pokládal (a dosud pokládám) za v češtině nejobvyklejší, ale pokud by oponent trval na používání anglické terminologie, ochotně bych se tomu v rozhovoru s ním přizpůsobil. Můj pokus o definici by se tím nijak nezměnil.

I kdyby oponent trval na tom, abych místo svého sci-fi říkal např. bzedlo I, místo fantasy bzedlo II a místo fantastiky třeba všebzedlo, definice, kterou propaguji, by se tím nijak nezměnila. Prostě by se týkala hranice mezi bzedlem I a bzedlem II.

4) "... Problém škatulkování je ovšem ztížen zmatkem v pojmosloví. Máme tu tři termíny převzaté z angličtiny, s nimiž překlady do různých jazyků provedly ošklivé kousky: fantasy, fiction a fantastic. Fantasy se většinou nepřekládá; fiction se překládá ve spojení se slovem science nepřesně jako vědecko-fantastický; slovo fantastic se často zaměňuje se slovem fantasy. Všechny tři pojmy se do našeho slovníku dostaly z řečtiny (přes latinu). Fantasy znamená (velmi obecně řečeno) představu, ponětí o věci, potažmo obrazotvornost; fiction výmysl, přeneseně beletrii; fantastic pak domnělý, imaginární, nerealistický. Z toho je za prvé vidno, že fantasy a fantastic mají rozdílné významy, ačkoliv se často zaměňují, a to nejenom v češtině, a za druhé, že čeština přejímá slovo fantasy zbytečně, neboť má významově shodný výraz fantazie.

Zde se ocitáme v bludném kruhu, ze kterého nám nepomůže ani literární teorie. Dosavadní pojmoslovný aparát se s touto džunglí ještě nevyrovnal ..."

Z čistě polemického hlediska by mě předcházející řádky mohli asi uspokojit. Je totiž možné je interpretovat jako přiznání, že -lk- nejenom že ve skutečnosti nenalezl žádné použitelné definice opírající se o jakési anglosaské autority, ale navíc nemá k dispozici ani konsistentní slovník. Poslední závěr a celkově pesimistické charakterizování situace jako bludného kruhu je ale podle mého názoru pouze důsledkem použité bludné metody.

Anglickým (případně jakýmkoliv jiným) ekvivalentem či překladem nějakého českého slova převzatého z angličtiny není (přesněji řečeno nemusí být) původní anglická verze tohoto slova, nýbrž slovo, které má stejný semantický obsah čili význam. Jinak řečeno totéž slovo v různých jazycích může mít různý význam a naopak různá slova s různými etymologiemi mohou mít stejné významy. Ještě jinak řečeno mluvit o významu nějakého slova má smysl pouze v rámci nějakého konkrétního jazyka. Mluvit o významu slov bez této specifikace je nesmyslné a "ošklivé kousky", které významy takto individuálně či "etymologicky" chápaných slov zdánlivě provádějí, jsou pouze důsledkem této nesmyslnosti.

To všechno jsou samozřejmě banality, ale oponent neznámo proč tyto banality v naposled citovaném úryvku nebere v úvahu. Naopak v něm do jediného uzlu svázal českou i anglickou terminologii, tento uzel ponořil do lučavky etymologie a do vzniklého roztoku ještě nacákal své názory na to, zda to které slovo do češtiny přejaté bylo do ní přejato zbytečně, či nikoliv. Je pochopitelné, že vznikl drastický, téměř radioaktivně yperitový polyglotní kokteil, ve kterém by se utopil sebehouževnatější klasifikátor a který samozřejmě není použitelný jako léčivá vodička projasňující zamlžený zrak nedostatečně ostře vidících teoretiků.

Uvážíme-li v tomto kontextu, že -lk- mou přímo servilně konvenční terminologii, respektující dokonce i oficiální slovníky, označuje za neobvyklou ba šarlatánsky matoucí, je to podle mého názoru vysvětlitelné jedině tím, že jde o vědomou demonstraci vrcholné dialektiky čili dvojsmyslu.

Na závěr této terminologické pasáže bych se chtěl zmínit ještě jednou o jedné záležitosti, s jejíž pomocí mě oponent již dlouhou dobu těžce frustruje. Jde o jeho tvrzení, že správným překlade

anglického science fiction je vlastně vědecká beletrie. Domnívám se, že doslovný překlad nejenom že nemusí být správným překladem, ale někdy dokonce nemusí být vůbec žádným překladem, a to tehdy, nemá-li v jazyce, do něhož je překládáno, žádný sémantický obsah. Sémantický obsah nějakého termínu přirozeného jazyka je určen kontexty, ve kterých tento termín v daném jazyce vystupuje. Termín vědecká beletrie (i když obě jeho složky význam nepochybně mají) se ale v českých textech vyskytuje do té míry zřídka (přesněji řečeno do té míry vůbec ne); že se o nějakých kontextech nedá mluvit. Jeho význam by tedy bylo nutno hádat na základě jeho složek a jako nejpravděpodobnější by se pak jevilo, že jde o beletrii sepisovanou nějakými vědeckými metodami. Zkrátka řečeno, pro mě v daném případě velice přitažlivým slovníkem -lk-, vědecká beletrie je bzedlo, tj. skupina zvuků bez sémantického obsahu. Tato skupina zvuků proto nemůže být překladem do češtiny ani termínu science fiction, ani žádného jiného termínu.

Má-li anglický (zdůrazňuji anglický) název science fiction skutečně odlišný význam od českého science fiction čili vědecké fantastiky, pak by bylo nejvhodnější a asi jedině relevantní dokumentovat to na konkrétních příkladech, tj. uvést díla, která anglosasové označují za science fiction, zatímco v češtině by takové označení působilo nepatřičně. Nebo naopak.

5) "...Ať se to adolescentním adorantům těchto žánrů líbí nebo ne, SF a fantasy jsou neoddělitelnou součástí literatury a jako takové je také nutno je hodnotit. Rozhodující je tedy otázka, zda-li se jedná a o dobrou či špatnou literaturu, nikoliv jde-li o typickou či netypickou SF či fantasy ... Tento postoj se úzce dotýká právě otázky klasifikace. Jakmile totiž obsah a forma nějakého díla uvíznou jednou na nějaké jednotlivosti, nejsou se zařazením díla do žánrové přihrádky žádné problémy. Napíšu-li povídku o tom, že dvojice mladých lidí opačného pohlaví slaví svatbu v kosmické lodi, a jejich svatební noc se todíž odehrává za beztížného stavu, vytvořil jsem kolem "originálního" nápadu stylistické cvičení, kterému lze snadno přidat nálepku kosmická sci-fi s prvky sexu. Odtud také onen často opakovaný bonmot, že sci-fi je taková literatura, která

se sesype, jakmile z ní odstraníme ono sci-, tedy vědu. Odstraníme -li z uváděné povídky problémy s beztížným stavem, nezůstane nám nic. Z toho můžeme opačně vyvodit, že vše, co naopak tuto vivisekci přežije, je něco víc než sci-fi; je to literární útvar, který nelze vtěsnat do žánrové přihrádky." ... Jestliže se jakýkoliv literární útvar vymaní ze žánrových klecí, má šanci státi se uměleckým literárním dílem. Román Malevil není sci-fi, přestože pojednává o možném selhání vědy v budoucnosti... tedy o klasickém námětu sci-fi. Je to literatura v tom nejlepším slova smyslu, neboť v knize jde o víc než jenom o techniku a její poslání je sdělováno přes vědecivými uměleckými prostředky."

Takže hodnotná sci-fi není sci-fi. Toto myslím již -lk- od dr Pavlovského nepřevzal. Byl jsem dost překvapen, že právě ocitovaný sled úvah nerozrušil vůbec nikoho z posluchačů. Dovedu si to vysvětlit pouze tím, že členové Klubu J. Vernea pokládají pokusy o teoretické polemiky za jakousi quasiliterární vložku, vložku, jejíž účastníci se se zdařilým, či méně zdařilým humorem navzájem slovně propleskávají, ale jejíž obsah je v podstatě zcela irelevantní. V této smutné ba tragické situaci mi zbývá jediná naděje, totiž ta, že "Poutníka" budou číst i nečlenové našeho klubu.

Ale rád bych se vrátil k tématu. Většina mně známých sci-fi klubů se de facto zabývá žánrem fantastika (nebo chcete-li "fantasy fiction"), tedy nejen žánrem sci-fi, alespoň v tom smyslu, že se nescifické fantastice zásadně nevyhýbá. Totéž se týká různých seznamů sci-fi literatury a dokonce i třeba Neffových "Esejů o sci-fi". Snobácký termín sci-fi čili věd. fantastika se zřejmě užívá jednak ze zvyku (první americké kluby ve dvacátých letech ještě moderní fantasy v užším slova smyslu neznaly) a jednak v našich podmínkách tento název může být i společensky vhodnější. Termín vědecký se totiž může asociovat s pojmem pokrokový, ne-li přímo s pojmem dialekticko-materialistický. Proto mě nijak nešokuje, že se náš klub zabývá také fantasy. Naproti tomu bych se cítil dost zaskočen, kdybychom v klubu četli třeba Čechova nebo Al. Dumase, ačkoliv mám oba docela rád. Cítil bych se zaskočen asi tak, jako kdybych zjistil, že v klubu leteckého modelářství, do kterého jsem se přihlásil, pořádají převážně kursy pro zahrádkáře. Mám dojem, že dost podobně uvažuje většina alespoň mužských členů klubu. Do-

sud jsem se totiž nesetkal s případem, že by někdo četl ukázku z něčeho, co bych nepokládal ani za sci-fi, ani za fantasy.

Kdybych měl vzít vážně -lk-ův způsob klasifikace příslušnosti k žánru, musil bych se cítit shora uvedeným způsobem podveden v okamžiku, kdyby někdo přečetl ukázku z literárně hodnotnější povídky či románu. Hodnotná sci-fi či fantasy by neměla být zařazována do "superseznamů", neměla by být vydávána v edicích pro fantastickou či vědeckofantastickou literaturu, komise pro sci-fi literaturu při Svazu spisovatelů by od takovéto literatury a jejich autorů měla dát ruce pryč a zabývat se jenom "srágořinou". Z formálního hlediska je postup -lk- založen na záměně pojmu být něčím za pojem být výhradně a jedině tímto něčím. Klavírní virtuos, který by byl zároveň milencem, manželem, otcem, případně agentem zpravodajských služeb by z hlediska takovéto klasifikace přestával být klavírním virtuosem.

Ale logicko-psychologické kořeny citovaných výroků nejsou nejdůležitější. Není nic obtížného vytvořit klasifikační systém, do jehož tříd se nevejde nic nebo jenom samé hlouposti. Otázka je, k čemu je takový systém dobrý. A zde se dostáváme k oponentovu výroku, že rozhodující je otázka, jde-li o dobrou či špatnou literaturu a ne zda jde o sci-fi nebo fantasy.

Z jakého hlediska je to rozhodující? Pro rodiče žáka není důležité, zda chodí do 7. A či 7. B, ale spíš jaký má prospěch. Naproti tomu z hlediska školy již to tak úplně nedůležité není, alespoň pokud se týká počtu žáků v jednotlivých třídách. Bude-li se navíc v 7. A vyučovat třeba angličtina a v 7. B francouzština, nemusí být třídní zařazení žáka zcela lhostejné ani rodičům.

Shora již zmiňovaný dr. Pavlovský mi kdysi vysvětloval, jak zásadní nejenom teoretické, ale i praktické organizační, finanční atd. důsledky má vhodná, případně nevhodná klasifikace uměleckých taxonů, nejenom u nás, ale i na západě. Závisí na tom účelnost organizace uměleckého školství, účelnost finančních a organizačních struktur v oblasti kultury, vhodná organizace fan klubů atd. Nejsem schopen v této úvaze reprodukovat podrobnosti a konec konců není ani účelem těchto řádků zlákat lidi, kteří chtějí hrát výhradně hru "je to hodnotná literatura, není to hodnotná literatura", aby se montovali do hry "je to sci-fi, není to sci-fi, případně je to fantastika, není to fantastika".

Domnívám se naopak, že každý by se měl koncentrovat především na pěstování záhonu těch problémů, které pokládá za důležité, zajímavé a přínosné. Jestliže se místo toho sápeme na otázky, které považujeme za nedůležité nebo dokonce zbytečné, obvykle je spíše zamlžíme než projasníme.

Závěrem této pasáže bych chtěl říci jednu banalitu na obranu adolescentních adorantů. Žánry SF a Fantasy samozřejmě nejsou neoddělitelnou součástí uměleckého druhu zvaného literatura. Pouze jejich podoblasti, tj. literární SF a literární fantasy jsou takovouto součástí.

6) "Ekvilibristický esejista -ro- se ve své úvaze dopouští řady bonmotů, které tak úzkoprse vytýká anglosaským teoretikům."

Nevytýkám nikomu, že se v esejích "dopouští" bonmotů. Pokládám naopak bonmoty za ozdobu esejů. Nesouhlasím pouze s tím, jsou-li bonmoty, které nelze brát doslova, vydávány za definice, které jsou naopak smysluplné právě do té míry, do jaké je doslova brát lze.

x x x

Jak si tak po sobě čtu tyto řádky, mám pocit, že jsem spáchal pokud možno v ještě větší míře přesně to, na co jsem si na začátku stěžoval v souvislosti s článkem -lk-. Že jsem totiž svůj příspěvek napsal jednostranně polemicky a tak, jakobych v článku -lk- "Co je fantasy" neviděl nic přínosného.

To ovšem není pravda. Osobně jsem se např. již řadu týdnů mezi dostupnými lidmi i dostupnými prameny snažil vypátrat odpověď na tuto nadpisovou otázku, přesněji řečeno, na otázku co vlastně znamená slovo fantasy v angličtině. Musím se přiznat, že jsem z odpovědí, které se mi podařilo sehnat, byl stále tumpachovější. Vysvětlení -lk-, z něhož se zdá vyplývat, že méně užívaný obecnější význam je zároveň pokládán za jaksi oficiálnější, ve mně vyvolalo alespoň subjektivní pocit, že je mi to již téměř jasné. Za což mu tímto děkuji.

I když se obávám, že homonymální orgie tohoto pro mě tak exotického jazyka mi i v dané speciální oblasti připraví ještě nejedno překvapení.

Petr Brodský

REDAKCE ČTENÁŘŮM !

Diskuse o otázkách fantasy a science-fiction v našem klubu prozatím skončila. Hodláme ji však obnovit a jsme zvědavi na Vaše mínění. Pokud máte na problematiku, o níž se na stránkách Poutníka psalo, svůj názor, napište nám jej. Nejzajímavější dopisy a příspěvky zveřejníme.

Kromě zájmu o teoretické otázky sci-fi, o její historii a překlady, se někteří členové našeho klubu věnují vlastní tvorbě. Na dalších stránkách Vám představíme Václava Vlka a věříme, že se s ním v Poutníku ještě setkáme.

Václav Vlk

JISTĚ, PANE DOCENTE ...

Vzorně uhrabané cestičky akademického parku se vinuly mezi keři a záhony. Příroda, teď na jaře roku 2157, ukazovala co umí. Všude něco kvetlo a jásalo, slunce bylo žluté a vzduch plný jarního vlání.

"Jistě, pane docente", řekl profesor Kočka a s tupým žuchnutím se svalil na zem. Pak se převrátil pomalu na bok, opřel o ruce a kolena a s hekáním se opatrně zvedl.

Docent Pischinger poslušně počkal, až jeho nadřízený vstane. Pak teprve pokračoval v rozhovoru.

"Domnívám se, že včerejší kolokvium bylo podnětné. Váš názor se ukázal jako jednoznačně nejlepší", podlézal svému nadřízenému.

"Jistě, pane docente", pravil profesor a opět sebou sekl do písku.

V zátočině cestičky se vynořily postavy dvou jiných vědátorů, kývly na pozdrav a zmizely za keři. Po kratičké přestávce, potřebné, aby se profesor postavil na nohy, pokračovali s docentem v procházce po parku.

"Musím přiznat, že po včerejší diskusi se mi jeví problém přeci jen poněkud složitější než dříve", brumlal profesor.
"V zásadě však nemohu ustoupit z vědeckých zásad a z výsledků své práce ani o čárku", rozčiloval se se stařeckou umíněností.

"To vám plně schvaluji, pane profesore", dolejzal opět docent. "Asistent Cmíral je poněkud radikální, tedy skoro úplně nezodpovědný, myslím, ty jeho názory o obecném rozšiřování základních informací a dovedností. Není přece možno, že ano, aby každý uměl všechno", blábolil hlasitě docent. Oslněn vlastním duševním procesem se zamyslel o možnosti, že by profesora vyšťouchl z místa a zapomněl dávat pozor na chůzi. Následkem zablokování pravé nohy levou nohou opakoval profesorův prostocvik a nádherně si ustlal na písku cestičky.

"Hergot, do prdele, já bych toho blbce nakopnul, zatracenej dědek senilní, toho mi byl taky čert dlužen", zuřil v duchu docent. Na výrazu jeho obličeje se však nic nepoznalo. Místní specialista, vyučující ovládání mimiky, odvedl dobrou práci. A tak každý obyvatel města dokonale kontroloval svůj výraz. Nepohnutou tvář by jim záviděl i In-čun-čuna, blahé paměti.

Docent v duchu nadávky stupňoval až na nepublikovatelnou úroveň. Krásně se tak odreagoval, přesně dle návodu specialisty na odstraňování stresu.

Křepce, tedy myslel si, že křepce, ve skutečnosti se značným funěním, vyskočil na nohy a pokračoval v procházce. Jak bylo vidět, specialista na zvedání ze země odvedl dobrý výkon a naučil docenta vyskočit s pocitem, že to vlastně nic není. Přesto jej bolelo koleno a bok. Na umění zmizení bolesti specialista doposud nebyl. A taky docent neměl ten trénink jako profesor, který se zvedal vždy bez známek jakéhokoli poškození.

Brblající profesor, který nepotřeboval u docenta šplhat, mezitím popošel několik kroků. Když jej docent dohnal, profesor pokračoval: "Jistě, pane docente, ovšem není mi úplně jasné, na co ten Cmíral narážel. O co prosím jde, já nic nevím, to víte starý člověk, nikdo mi nic neřekne a také nejraději sedím doma, že ...", skončil větu v prázdnu.

"Ale pane profesore, vy to nevíte, to snad ani není možné", divil se neupřímně docent. "Město je toho plné. Pan starosta je značně dotčen", šeptal servilně profesorovi do ucha. "Pan starosta prohlásil, že tomu udělá rázný konec. Čemu přesně, to jaksi nespecifikoval, prosím", švitořil docent.

"Jistě, pane docente, jistě, ale už proboha mluvte k věci", dožadoval se profesor, zvědavý jako stará panna. Ostatně chlapi, ti jsou často zvědavější víc než deset bab.

"No", protahoval napětí důležitě docent. "Ono to bylo na té slavnosti k stoletému výročí přistání na Plutu. Tedy bylo to moc hezký. Barevný efekty, supramuzika, ultratanečky. A ta mládež, ta děvčata z folkloristického kroužku Rakeťák. Co s nima ti kluci vyváděli, nějaký středověký taneček - swing nebo co", snažil se dělat docent, jako že neví, o co jde, "takhle nalepený na sebe, to se divím, že se něco takového vůbec smí, i když je to folklór", dodal. Popravdě řečeno, skoro mu vypadly oči, když z podhledu v hledišti zpozoroval občasné zablesknutí podvazku pod dobovým krojem.

"Jistě, pane docente, ale mne nezajímají ty vaše pitominky a folklor, mě nezajímá vůbec. K věci, k věci, poř...".

Dál se profesor nedostal, protože již opět ležel na zemi. Pomalu se zvedal a docent mezitím pokračoval v řeči.

"On ten malér začal při slavnostním průvodu. Náš pan starosta šel s chotí jako vždy v čele, když tu najednou ten pitomec radní ...", poslední slova docent skoro spolkl. Vzpomněl si, že první rad-

ní je profesorův bývalý spolužák. Jenže profesor nereagoval, utrhl nějakou kytičku a zamyšleně k ní čuchal.

"Jo, kde jsem to přestal", zachraňoval situaci docent, "tak starosta se starostovou šli vpředu a za nimi radní. A v první řadě šel pochopitelně Krupička, pak u něj najednou došlo ke tkaničkaci, jak začal padat, tak zezadu hlavou vrazil do starosty, ten se hrozně lekl a zařval, to se zase lekla starostová, pustila to, jak bych to jen řekl, prostě elektroničtí hlídači si mysleli, že na průvod hodil někdo plynový granát, tajní co provázeli průvod vlítli do čumilů na chodníku, všechno začalo utíkat, samá tkaničkace, kdekdo byl na zemi, hrozný malér. Jak starosta ležel na zemi, tak ho někdo v tom fofru kopnul do hlavy, navíc se nějaký bláznivý ženský zamkly na tý místnosti, tedy na všech těch místnostech, kam nutně potřebovala paní starostová. Podlahový kosmetičce trvalo deset minut, než vyklidila jednu kabinku. Nedovedete si představit, jaký udělala starostová manželovi výstup a ten, jak byl rozčílenej, tak tkaničkoval ještě asi třikrát než došli domů. A tak bylo po průvodu, pochopitelně".

Docent vyprávěním úplně zrudl, jak celý příběh znovu prožíval.

"Jistě, pane docente", použil profesor svého oblíbeného úsloví, "tak proto byl mladej Cmíral tak vodvážnej. Proto navrhoval všelijaké novoty. Bez ohledu na mé naprosto jasné vědecké výsledky! Ovšem, vy jste se ale nedal, pane docente. Skvěle jste hájil moji speciální teorii naprosté specializace, jako výsledku vývoje začínajícího již na konci devatenáctého století. Bylo to od vás velkolepé", pochvaloval si profesor. "Opakuji, znova opakuji, že přísná specializace byla vždy tím, co ukazovalo svoje vynikající výsledky již v minulosti. Víte, že jsem zjistil", obrátil se na docenta, zapomínaje, že si to přečetl v poslední docentově práci, "že už u Forda byli specialisté, kteří celý život utahovali matku č. 7? Víte, jaká to byla propracovanost? Při vykopávkách na Moravě bylo zjištěno", pravil profesor, který mimochodem nevěděl, kde ta Morava vlastně je, "že v nějaké fabrice na boty už ve dvacátém století byli specialisté na levou a pravou botu? A ti se pak dělili na specialisty na botu letní, zimní, sportovní a vůbec? A taky to tak bylo správně, že ano ..."

Profesor se zadýchal a zůstal stát.

"Plně s vámi souhlasím, pane profesore, specializace a přísná musí být", šplhal docent. "Bláznivý asistent, prý odborník na obě tkaničky, kdo to kdy viděl. Jak by to někdo dokázal zvládnout? A co ty nebohý děti", snažil se vyloudit z oka krokodýlí slzu, "hned levá, hned pravá, jednou takhle, jednou zas jinak. To by k ničemu nevedlo. Když prostě upadlo v zapomenutí umění zavazovat tkaničku na pravé botě, tak se prostě musí počkat na nějakého génia, který to zase objeví".

Oba učenci obcházeli parkem budovu Akademie a diskutovali přerušováni občas upadnutím profesora, někdy též docenta. Pochvalovali si pěkný den a slunečné počasí. Tak se ani moc neumažou a jsou na čerstvém vzduchu.

Najednou se docent zastavil. "Profesore, mě něco napadlo! To je hrozný, levá a pravá noha, tkaničky". Zmlkl a nervózně si mnul ruce. Čelo měl zpocené.

"Jistě, pane docente, já vím, já vím", pravil profesor chápavě. "Právě vás napadlo, že tkanička na pravé botě se dá zavázat stejně jako na levé, že ano?"

"Jak, jak to víte? Jak jste na to přišel?" polykal docent.

Profesor povytáhl obě nohavice a nevěřící docent pozoroval něco, co oko obyčejného smrtelníka nespatřilo již několik generací. Profesor měl zavázané obě tkaničky.

"Ale profesore ...", koktal docent.

"Jistě, pane docente, jsem geniální, proto jsem také profesor, že. A protože nemám syna a již brzo vám předám vedení ústavu, svěřím vám tajemství. Tak poslouchejte. Tajemství kličky na pravé botě mne napadlo, když jsem po výhazovu od obhajoby dělal opraváře trysek na Jupiteru. A tam, jak víte, je děsná přitažlivost. Montérky mně pořád padaly, kapsy plné klíčů a matek, vždyť to znáte. Totiž, vy to neznáte. A tak jsem si dal bezmyšlenkovitě kolem pasu montérky a zavázal. A bylo to. Když montérky, tak i pravá bota."

"A proč jste tento geniální vynález nepředal lidstvu", štkal docent.

"Jistě, docente, případná otázka. Jenže oni mi ten den předali dopis z fakulty, že jsem původně zamítnutou disertaci vlastně obhájil. Můj důkaz založený na chybějícím článku kličky na tkanič

ce pravé boty, který dokazuje nutnost naprosté specializace, byl uznán za natolik závažný, že jsem byl ihned jmenován šéfem nové laboratoře speciální specializace Tak co jsem měl dělat, že ano", pravil profesor a praštil sebou nazem. Zde chvilku ležel a věnoval tichou vzpomínku strýci Erazimovi, kterého ta změna stála 50.000,- a tetě Žofii, kterou to stálo buď všechno a nebo vlastně nic, podle toho, jak se to veme a jak si to brala teta.

"Ale pane profesore ...", vyděšený docent jen mrmlal.

"Jistě, pane docente, teď máme společné tajemství. Ústav Vám předám příští týden, s Cmíralem si poradíte a hrome, zavažte si tu tkaničku, kdo se na to poříd má koukat, jak si na ní šlapete!"

V téže chvíli předvedl profesor před předcházejícími kolegy perfektní tkaničkaci. Fintou odkoukanou z fotbalu složil i docenta a tak tam leželi, praví služebníci vědy, spojeni hlubokým tajemstvím.

Václav Vlk

I R E N K A

ANEB

PRO ZAČÁTEK PÁR KOPANCŮ A FACEK

Dívka Irenka kroutila půvabně zadečkem a vlnila se do dun při mořského břehoviska. Zadeček to byl opravdu krásný. Pokud si pánové myslíte, že nic nevěděla a že to jako samo, tak jste na omylu. Ač jar necelých sedmnáct, věděla dobře co činí a proč to činí.

Logiku její jednání ovšem postrádalo. Zamýšlela se původně nenápadně odplížit do dun, nedbaje na hady, kterých se strašně bála,

dostat se mimo dohled zvědavých mužských. Neboť, ač je to k nevíře, věřila tato děva mladá, že je správné svlékat se jen pro "Něj". Tím ovšem nemyslela chození po pláži toppless, tedy nahoře bez, tak pitomá zas nebyla. Potřebovala však získat krásně opálený zadeček, který bude ukazovat kamarádkám a ve škole vykládat, jak si užila s mladým a půvabným cizincem na nudistické pláži. To, že v této zemi jsou bohužel oficiálně doposud společné "nudy" pláže zakázány, jí připadalo jako bezvýznamný.detail.

Ženská se nezapře, ať jí jsou dva nebo sedmdesát. Všichni mužští, tím nemyslím bezpohlavní zříceniny, byli, jak říká jedna moje přítelkyně, "na péro". Sledovali zraky ostrými i obrýlenými krásnou Irenku, předstírajíce před manželkami, že si prohlíží krajinu a myslí na vzdálené příbuzné. V hloubi duše to Irenku blažilo a ještě hlouběji doufala, že se některý přeci jen odváží a přijde se podívat, až se bude opalovat nahatá. Ta slastná rozkoš krásných dívek být viděna!

Také si věřila, že dotírání případného nemravy by se ubránila. Spoléhala, mimo jiné, na svůj pověstný ječák. I vlastní otec, když byla nucena, jistě nerada, jej použít, kapituloval a zakoupil průhlednou blůzu, obávaje se, že by mu dceřin ultrazvuk umixoval mozek.

Kráska se naposledy ohlédla, zkontrolovala, zda se opravdu alespoň polovina mužských dívá a po zjištění, že ano, spokojeně zahnula mezi kopečky. Proklouzla do světa ostrých trav a rozpáleného písku. Okamžitě zmizel hluk z pláže, jakoby přešla na jiný svět. Zbylo vzdálené hučení moře, vítr na vrcholcích dun porostlých travou a oslepující a těžké vedro. Slunce jelo naplno.

V tom se lekla. Pak se začervenala. Lehkými dívčími krůčky proběhla kolem milenců. Zachytila výraz očí blondýnky, otočený k nebi a nevidoucí, obrácený do sebe a zpocená svalnatá mužská záda s nalepenými zrnky písku na opálené kůži. Se srdcem v krku doběhla o dvě duny dál, na jiné místo, než si včera vybrala.

To ovšem silně zmátlo a také namíchlo Fa-fa, velitele kosmické lodi Nuňanů. V poslední chvíli změněné místo přistání dožere každého pilota a velitele čehokoli, co létá. Loď, která kroužila kolem planety, měla jistě přesně specifikované úkoly. Jedním z nich

bylo získat aerodynamicky zajímavě tvarovanou bytost, nazývanou na této podivné planetě tisíci názvů, ve kterých se nemohli vyznat. Mátla je slova; žena, dívka, kočka, káča pitomá, miláček, drahoušek, stará semetrika a babice volezlá, andílek i spratek, které se pro tento lidský druh používala evidentně bezesmyslu. Miláček mohl být během dvou minut pitomou nánou. Nerozuměli tomu a fascinovalo je to. Bylo to něco, co postrádalo logiku. Bylo to krásné.

Vraťme se však o dva relativní Nuňaské roky nazpět. To vám ovšem nic neřekne, protože to bylo zároveň před dvěmasty lety a také díky dodatku k zákonům jistého Newtona, který objeví pozemšťané až za sto let, to bylo pozítří. Můžeme sledovat úchvatnou scénu loučení prezidenta planety, velikého Bo-fa, s posádkou lodi, kterou obyvatelé planety vysílali do vesmíru. Vydali, jak je obvyklé, veškerou energii a prostředky, aby vypravili koráb s posádkou k Zemi. Cizí civilizace, teprve nedávno přišla na to, že její členové vlastně nejsou původní vlastníci planety, ale roboti, kteří obývají Nuňanu po tom, co všichni místní lidé vychcípali. Prosím, nepřerušujte mne, to co se stalo s původními Nuňany je prosté vychcípání. Díky naprosté auto-matice, robo-tice, bic-tice, počíta-tice a vůbec, začali být lidi tak líní, že se nejprve dali vozit, pak nosit, potom krmit. Nakonec byli líní žvýkat. Chcípli vlastně na to, že jim zarostly huby a oni se zadusili. Takový konec měla ta slavná civilizace.

Zanechali po sobě roboty: tupce, sluhy, osoby nevzdělané a hloupé. Samé: "ano milostpaní, prosím milostpane, jistěže excelence", a najednou byli roboti sami. Nechtěli bychom čtenáře rozrušit hrůzným líčením, jak trpěli, když zjistili, že jsou sami a nemají komu sloužit. Touhu posloužit měli hluboce zanesenou do informačního a řídícího centra a tak se pokoušeli sloužit jeden druhému. Tak například robot, který se polil omylem červenou barvou a tím okamžitě vypadal trochu jinak než robot, a mohl být tedy člověk, byl obklopen hordou jiných robotů, kteří řvali: "přejete si milostpane, co prosím milostpane, nechcete mléko jasnosti", tak dlouho, až zblblý robot, politý barvou a navyklý nikdy neodporovat, mimoděk kývl hlavou a v tu ránu na něj vylilo dvěstě ostatních robotů teplé a oslazené mléko, až se v něm chudák utopil. Takové to bylo!

Jednou zase takhle osvěžovali minerálkami jednoho chudáka, který předtím spadl do rokle při hledání pána a mírně se poškodil, tak dlouho, až mu začala probíjet nalomená pravá ruka. Při každém šplouchnutí minerálky dostal ránu další robot, až jeden povalil druhého, všude voda a ta vede, to dá rozum, tihle byli na neutronové baterie, tak energie bylo dost. Za chvíli celé to elektronické hejno opičáků skákalo v transu z elektrických šupek. Asi dvěstě let, z hlediska civilizace chvíli. Jedni odpadávali a druzí přicházeli a to byla doba Velikého škubání. V této době Velikýho škubu, jak se někdy familiárně říkalo, se někteří roboti poškodili a začali samostatně myslet. Tím přišli na to, že ti ostatní nemyslí a ti museli začít dělat na ně. Dál si přečtěte kterékoli dějiny jakékoli humanoidní planety a je to stále dokolečka. Takových planet je prý 6^{14}. Kolik to přesně je, to vám na mouduši nepovím. My měli ve škole ještě trojčlenku a násobilku a čísla se psala inteligentně, aby je každý přečetl. Tedy každý já. Takže nevím, kolik to je, ale asi hodně. Noví Naňáci se vyvíjeli ve zdatnou civilizaci a vůbec netušili, že jsou roboti a nevěděli, kde se na planetě vzali.

Zkrátím věk bájí a náboženství, pominu i vědu. Všichni byli jako obyčejně vedle jak ta jedle. Zastavím se u momentu, kdy pár naprosto nezodpovědných mladíků nalezlo a kupodivu vyluštilo způsob vyvolávání obrazu z místního filmu a videa. Všichni měli oči jak tenisáky. Pak byl posmrtně postaven pomník učenci, dříve posměšně zvanému Di-ty-ven, který dostal toto jméno pro své nesmyslné nápady o předcházející rase, což hravě jak náboženství, tak věda vyvrátily. Epochálním objevem pro robotskou civilizaci byla skutečnost, že existovaly ženy. Neměli totiž chudáci do té chvíle o něčem takovém ani potuchy. Na ženách je zajímalo všechno.

Po objevu, že jsou roboti a navíc vyrobení jen dle mužského rodu, přišli na to, proč jim stále něco chybí. Pochopili, že když je na jedné planetě miliarda výlučně mužských mozků, musí dojít k naprosté hrůze dokonalé logičnosti. Protože mužští nedokáží mluvit dřív, než ten druhý nedokončí myšlenku, a taky, protože pouze přímočaře a stejně odpovídají, stalo se u robotů, že se některý nedostal nikdy ke slovu. Od doby vyrobení do doby sešrotování. Děsné!

V dílech, která zůstala po předchozí civilizaci, civilizaci lidského typu, zjistili roboti fantastickou skutečnost. Druhý párový prvek - zvaný ženy, dokáže plynule mluvit, i když mluví někdo jiný. Dokonce, proti všem zákonům robotiky, ony mluví všechny najednou, každá něco jiného a jak se zdá, toku informací a jejich orientaci v nich to vůbec nevadí. Přes veškeré úsilí zvládnout tento fenomén technicko-matematickými metodami se to robotům nepovedlo. Nebozí Nuňánci stáli před intelektuální výzvou a nemohli ji nepřijmout. Vždyť to bylo tak lákavé, moci si všichni najednou pokecat. Nikdo by nebyl odstrčen, každý by se dostal ke slovu. Odpadl by stress a sebevraždy z nahromadění tlaku slov. Vládu napadlo, že kdyby se každý mohl ventilovat řečmi do sytosti, že by měla vlastně pokoj a mohla si dělat co chce.

Objev televize, který paradoxně následoval po rozluštění systému vidaa, pak umožnil prozkoumávat vesmír i jinak než jen primitivně pomocí dalekohledů. Jednoduchá myšlenka, že pokud někdo vysílá a já mám přijímač, tak jej musím chytit, když mám pořádnou anténu, byla důkladně rozpracována. Výsledkem bylo, že Nuňána poslouchala vysílání ze třiceti planet a nejvíce se jí líbily pořady ze Země. Programy byly sice skoro nejpitomější, ale ženské v nich nejhezčí. Pro tisk pak bylo vydáno komuniké, že dle zjištění předních odborníků pozemšťanky nejlépe artikulují. Taky, že jich umí mluvit nejvíc najednou. Padl návrh letět na Zemi.

Rozhodnutí Nejvyšší rady ovlivnilo nakonec stanovisko těch, kteří jako vybraní jedinci prohlíželi díla označená hvězdičkou a sdělili komisi, že ženský prvek má mimořádně zajímavou kapotáž. Taktéž bylo vybranými oznámeno, že třením zřejmě lze vyrobit neznámou statickou elektřinu a tím něco, co dosud roboti neznali, ale co muselo být strašně příjemné. Bylo zjištěno, že právě ve filmech nejzajímavějších, s hvězdičkou, se provádí párové tření velice často a osobám se to zřejmě líbí.

Ale vraťme se ke scénám loučení. Trvá dlouho, projevy nemají konce a vedro je tak strašné, že olej ztrácí mazací schopnosti. Heslo výpravy, vyvedené v barvách nad odletovou plochou zní: Jak to zjistí, bude ráj, všichni si hned pokecaj!!

Teď právě vystoupil profesor Sanyo (zvolil si tento vědecký pseudonym na základě znaků na prvních obrazech přijmutých ze země)

Nastínil historii planety, města i fakulty a za necelých padesát minut začal mluvit k věci. Byl to stručný vědec. Oznámil zkoprnělému obecenstvu, že se podařilo roboty přemutovat do biologické substance, takže pokud lze soudit, jsou na pohled i omak (jak na tohle přišel ?) stejní jako humanoidi. A že jejich výprava přinese dalekosáhlé výsledky. Dav čuměl.

x x x x x

Irenka došla za druhou řadu dun a rozhlédla se. Tak tady je to přesně ono, kde se jí to líbí. Duna, porostlá na vrcholku trávou, se skláněla písečnou stranou ke slunci. Nebylo nic jednodušího, než položit na vyhřátý písek prostěradlo a zalehnout. Nejprve však prolétla zrakem okolí, zda se neskrývá někde nějaké zvědavé mužské oko. Poněkud zklamána, že ne, odložila horní díl plavek, který byla v této puritánsky se tvářící zemi nucena nosit, alespoň mimo většinu pláží a pak, přeci jen poněkud rozpačitě, stáhla ze sebe i kalhotky. Přetřela si zadeček Niveou a položila se na plátno. Pro začátek, pro jistotu, se otočím na břicho.

Ticho bylo rušena jen jemným pískotem vánku, který se otíral o vršky dun a občasným nepříjemným skřekem čejky. V úmorném vedru krajina spala. Za trávou ležel Franta, mírně postpubertální mladík, stáří okolo 19 let a byl vedrem téměř gumový. Číhal zde na Irenku od rána a přestože se vybavil na přežití vedra a myslel si, že důmyslně, lil se z něj pot. Představa, že si, sám skryt, bude moci prohlédnout krásné dívčí tělo, o němž byl přesvědčen, že je nejen nejkrásnější, ale že patří i nejroztomilejší a nejchytřejší dívce na světě a vůbec, nebyla již tak lákavá. Po pravdě řečeno, začínaly v něm pochodovat myšlenky, že krásná ženská je sice krásná ženská, ale že v některých situacích není k zahození ani vychlazené pivo. Zelenou celtu měl skopanou v nohách, ručníkem zahalená připálená ramena a doufal, že plavky, které si vzal, zakrývají co největší část jeho těla. Byl to ovšem typický případ, kdy přání je otcem myšlenky. Ta miniatura by nezakryla ani podvyživeného kosa, kdyby tam byl.

Pomalu rozhrnoval trávu a vysunoval se tak, aby viděl. Výhled jej fascinoval. Zapomněl na opatrnost a povysunul se moc. Dívenka se totiž mezitím obrátila na záda a s jednou nohou mírně pokrčenou se vystavovala slunci. Na očích zrcadlové brýle, které jí umožňovaly vidět tak, aby se to nepoznalo. Fandu ihned, jak se víc pohnul, zaregistrovala. Nejdříve se lekla, kdo to je, pak, když zjistila že hezký, ale poněkud plachý Fanouš, se rozhodla vyčkat. Jen pomaloučku a polehoučku změnila polohu skrčené nohy. Tolik by toho ten kluk zas napoprvé vidět nemusel.

Tak v tom oslepujícím vedru leželi, pozorujíce jeden druhého. Dívenka byla v podstatě ráda, že tady ten kluk je. Je hezký, kouká se a taky je to mužskej, jako kdyby něco.

Oba si mysleli, že jsou v bezpečí a sami. Což byl omyl.

x x x x x

Fa-fa, velitel lodi, byl jako správný robot bez fantasie. Řešil složitě změnu souřadnic, podle kterých přistanou vedle prostěradla. Jistěže budou v okamžiku přistání neviditelní, to dá rozum, s takovou triviálností by měl čtenář od počátku počítat. Přece se nezjeví jen tak v místě, kde je tisíc polonahých lidí.

Přistát tam, kde jsou lidé co nejméně oblečeni, bylo po předchozích zkušenostech nutností. Velitel planety vydal jasné instrukce, co se týče tvaru kapotáže druhého lidského rodu a nakonec zbylo jako loviště jen pobřeží teplého rekreačního moře. Zkoušeli to původně nahodile, třeba taky v Grónsku. Chytili si tam jednu Eskymačku, tedy spíš chytla ona je. V těch kožešinách vypadala náramně. Po vybalení došlo k trapným rozpakům. Kultura Nuňanů nezná barokní tvary a navíc, dotyčná dáma, natřená velrybím tukem, se jim smekala a klouzala a nemohli ji tedy pořádně čapnout. Tak Eskymačku zabalili do několika dek a vyšoupli na mráz. Nechali si jako chabou náplast alespoň ty kožešiny. Ona pak dostala doma strašný nářez, protože nedokázala vysvětlit manželovi, kde k těm věcem přišla, protože hřály samy a nešpinily se. Ať se s nimi dělalo, co chtělo.

Tu druhou vlastnost považoval ostatně Eskymák za negativní. Jeho podezření zvyšovalo to, že v přístavu kotvila námořní loď jisté zazobané země, jejíž vlajky jsou jako lidové kratochvíle pálený mladými demonstranty prakticky po celém světě.

Pár dalších špatných zkušeností zúžilo chytací prostor tak, jak bylo popsáno. Momentálně tedy lovili souřadnice prostěradla a snažili se najít co nejlepší místečko. Už to mám, jdeme dolů a chytneme si ji, sdělil Fa-fa Fu-fovi. a Fi-fovi. Ti jako sérioví bratranci tvořili posádku korábu. Útočící koráb z jiné planety pomalu a neviditelně přistával na zemi. Jeho svištění nikoho zvlášť nerušilo. Jen pár choleriků začalo prskat a nadávat, že snad za ty peníze mají nárok na klid a ať si jde ta arméda blbnout s těma tryskáčema někam. Jinam. Ale nikdo si jich nevšímal. Neviditelný koráb dosedl na místo, zvířil písek, zhmotnil se a odklopila se dvířka. Písek vletěl Fandovi do očí. Protože se chtěl chovat nenápadně, chvíli mu trvalo, než si oči vyčistil. Co uviděl. jej šokovalo. K sedící Irence, která se snažila vyndat prach z očí a nepoškodit si přitom drahé nátěry, vytvořené ze zahraničních materiálů, se nehlučně plížili tři nahatí tmavošediví chlapi. Franta strnul. Jeho láska byla ohrožena! Rozeběhl se z duny a cestou přemýšlel, co vlastně udělá. Postoj přikrčených postav, ke kterým se blížil zezadu, mu automaticky zvedl nohu. Toho prostředního nakopl vší silou do zadku. V jeho hlavě explodovala bomba. Noha narazila na titanový cbal, ukrytý pod tenkou slupkou syntetické kůže. Titan chránil mozek, umístěný ve spodní části břicha a v zadku, kvůli stabilitě a taky proto, že je tam největší místo.

Jak noha dopadla, Franta vydal nelidský výkřik. Nevěřícně zíral na ukopnutý palec. Tři útočníci se zastavili a pohlédli dozadu. Irenka zvedla hlavu a snažila se uslzenýma očima zjistit, o co jde. Spatřila tři nahaté zvrhlíky, kteří stojí několik kroků od ní a kolem tancuje Fanouš podivný tanec na jedné noze a úděsně vyje. Pohlédla znovu na útočníky a zjistila, že jsou nahatí a navíc, panenko svatohorská, oni, ono ...

Kráska zírala nevěřícně na kabelové přípojky, umístěné no řekněme neortodoxně blízko spotřebiče. A největším spotřebičem je mozek, že ano, a konstruktér, ktery kdysi roboty navrhoval, si tak trochu zašpásoval. V jeho době chodili roboti oblečení, tak tc nebylo moc nápadné.

Prosil bych milé čtenářky, aby se zdržely komentáře a měly na paměti, že to byla dívka v podstatě nezkušená, mladá a plná fantasie. Její dosavadní a vcelku nevinná dobrodružství se odbývala v temnotě parků, automobilů a schodišť a vyznačovala se chvatem a technickou neznalostí. Navíc měla písek v očích a tak se mohla lehce splést, že.

Z leknutí ji vytrhlo další hrdinné počínání Fanouše, který nedbaje na ukopnutý palec se znovu vrhl na nepřítele. Jak odkoukal z filmů, hodil jim písek do očí a tak na chvíli znemožnil činnost složitého zařízení z tekutých krystalů, které nahrazovalo robotům oči. Potěšen úspěchem, se rozmáchl a zasadil podle vzoru drsných mužů krajnímu útočníkovi strašlivou ránu do zubů. Nebýt toho, že ten náhodou pohnul hlavou na druhou stranu, jak se snažil vyklepat písek z očí, urazil si Franta určitě ruku. Takhle jeho pěst dopadla na olověnou lebku, která vyvažovala dole umístěný mozek zešikma. To ho zachránilo. Ze strašné rány, kterou si vlastně uštědřil sám, se sesul na zem a zůstal tam otřesen sedět. Zpitomělým pohledem pozoroval celou scénu a nemohl se rozhodnout, jestli se mu to zdá nebo ne.

Roboti, naprogramovaní tak, aby nemohli člověku ublížit, si jej dále nevšímali a pokročili k dívce.

Vlna hrůzy jí zalila mozek a z úst se jí vydral zoufalý výkřik. Roboti strnuli na místě. Bodejť by také ne, když jim okamžitě vypadla pojistka na zvukolapacím zařízení nahrazujícím jim uši. Jakmile jistič obvod a procesory nahodil, ihned zase z přetížení vypadl. V dívčí hrudi se skrývala zdánlivě nevyčerpatelná zásoba vzduchu a jek pokračoval. Křivdili bychom jí, pokud bychom si mysleli, že nic jiného nedělala. Vzpomněla si i, přes vydávaný zvuk, na to, že je členka judistického oddílu a nepřestávaje ječet, navyklým způsobem vstala, popadla robota za ruku, tedy pseudoruku a přehodila si jej přes hlavu. Padala kotoulem nazad a jestli Franta v tu chvíli něco vidí nebo ne, nebylo rozhodující. Ruka robota se při přehozu natáhla, chřuplo v ní a biomasa, mizerně udělaná, působila jako guma z praku. Robot naprosto nekoordinovaně přeletěl přes Irenčiny nohy, mihnul se jí nad hlavou a s žuchnutím se zaryl lebkou do písku. Těžký mozek v zádi jej doklepl jako kladivo. Nevě-

řícně zírající Franta uviděl, jak se jeho zadek zabarvil do červena a rytmicky tmavne a světlá. Rychle jako signálka. Bylo to znamení robota, který vyžaduje okamžitou neodkladnou pomoc. Sluchové a vidící receptory byly zasypány a tlačeny silou, kterou je mačkal z tohoto hlediska nevýhodně umístěný mozek. Ostatní dva roboti ožili a ihned se vydali svému druhovi na pomoc. Irenka, která po ukázce juda ztichla, se prosmykla pod jejich nohama a dopadla vedle svého rytíře, kterému crčela krev z palce a natékala ruka.

Přesto, jak zjistila Irenka, vrhá kradmé pohledy na její nahotu, nedbaje bolesti a přítomnosti útočníků.

Ti dva se zatím snažili vytáhnout svého velitele, neboť zapíchnutý hlavou v zemi byl Fa-fa. Konečně jej vytrhli jako řepu. Zůstali sedět, značně zmateni, naproti lidem. Nic se nehýbalo. Ve vzduchu ještě visela ozvěna děsivého Irenčina jekotu a toho si byli roboti vědomi. Nastala patová situace.

Pojednou dívku polil nach, zjistila, že si ji prohlížejí všichni ti chlapi. Ten její i ti cizí. Natáhla ruku v odvěkém ženském gestu. Fu-fu jí beze slova podal prostěradlo, které jim leželo u nohou.

"My jsme z planety Nuňána" pravil konečně Fa-fa.

"Ale tady jste na Zemi", odsekla Irenka.

x x x x x

Pod zapadajícím sluncem odpočívali oba mladí, Irenka zakrytá do pasu Frantovou celtou.

Už dlouhou dobu nemluvili a čekali. Pak mladý muž sejmul z dívčiných nohou plátno, lehce ji položil na záda a chystal se udělat to, co dělalo miliony mužů před ním a doufejme budou dělat i po něm. Irenka to už ostatně od té rvačky věděla. Čekala jen, kdy přijde ten správný okamžik.

Když si pokládala hlavu do písku, najednou se neudržela a zahihňala se:

"Hi, hi, jak mu blikala ta prdel ...."

"Kuš hrome", plácl ji láskyplně její milenec přes zadeček, což bylo vzhledem k poloze, kterou zaujímal a utrpěným zraněním slušná ukázka jeho fyzických schopností.

"Dej pozor", pípla Irenka a šeptem dodala "to bysme tam pak s nima nemohli letět".

Od moře vál vítr, pískal mezi trávami na dunách, vedro pomalu polevovalo a nastupovala noc, plná hvězd.